

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 34.

Torsdagen den 23 april.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Föredrogs och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9;
statsutskottets utlåtande n:is 7 a, 45, 46, 47, 48 och 49;
bevillningsutskottets betänkande n:o 9; och
lagutskottets utlåtande n:o 31.

§ 2.

Efter föredragning vidare af ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 179, med delgifning af bemälda kammarbeslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka, beslöt Andra Kammaren hänvisa detta ärende till behandling af sitt tillfälliga utskott n:o 4.

§ 3.

Härefter föredrogs men blef å nyo bordlagdt Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17.

§ 4.

Till fortsatt behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

I ordningen förekom

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

Punkten 9.

I öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit hemställde utskottet under förevarande punkt: »att Riksdagen — under medgifvande att af anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer må utgå arfvode, ej öfverstigande 6,000 kronor för år, åt en på viss tid förordnad person med de åligganden, som i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1891 angifna grunder varda af Kongl. Maj:t bestämda, — må bevilja förhöjning i berörda anslag från dess nuvarande belopp, 95,000 kronor, till 100,000 kronor.»

Häremot hade reservationer anmäls:

af herrar *H. R. Törnebladh, Sven Nilsson, O. Jonsson* i Hof, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp, *P. Andersson* i Högkil, *Gunnar Eriksson, P. Ersson* i Vestlandaholm och *C. Persson* i Stallerhult, hvilka yrkat, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må i riksstaten för nästkommande år uppföra anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med oförändradt belopp, 95,000 kronor; samt af herr *Lasse Jönsson* emot utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Jag skulle visserligen kunna inskränka mig till att yrka bifall till den vid punkten fogade reservation, afgifven af herrar Törnebladh, Sven Nilsson och mig med flera, utan att vidare orda om saken. Men ehuru tillräckliga motiv för vår hemställan torde vara anförda i vår reservation, kan det dock icke skada, att ytterligare tillägga ett och annat skäl, som enligt vår åsigt bör ha en bestämmande inverkan på sakens utgång.

Herr statsrådet har till en början anmärkt, att rätta sättet att afhjelpa bristfälligheterna i vår folkskoleinspektion skulle gå derpå ut, att man hade ett mindre antal inspektörer, hvilka i dess ställe finge helt och odeladt egna sig åt sitt fack, och hvilka dessutom då borde vara fullt förtrogna med den befattning de åtagit sig. Denna åsigt säger sig herr statsrådet hafva lyst, icke endast då frågan om detta förslag i slutet af förra året först handlades, utan han har haft den ända från år 1873, då en fråga af något liknande beskaffenhet var före inom Riksdagen. Märkvärdigt nog hafva emellertid icke under den långa tid, som sedan dess förflutit, några åtgärder kunnat vidtagas för att bringa inspektionen i det skick, som herr statsrådet ansett så önskvärdt. Utan tvärt om kommer man nu här

och föreslår ett helt annat sätt för afhjelpande af inspektionens brister, nemligen att öfver inspektörerna sätta en ytterligare inspektör, som man förmenar skulle kunna taga bort bristerna i inspektionen och dessutom utföra en i ekonomiskt afseende gynsam inverkan på inspektionskostnaderna.

Jag skall då till en början litet närmare granska möjligheten för öfverinspektören att kunna nedbringa resekostnaderna för folkskoleinspektörerna. Då hafva vi först att märka, att såsom inspektörsplatserna för närvarande äro besatta, äro de flesta inspektörer bundna af andra tjänsteförrättningar, så att de endast vissa tider kunna egna sig åt inspektionen. Deraf har blifvit en följd, att deras resor icke hafva kunnat ordnas och planeras så klokt och ekonomiskt, som skulle kunnat ske, derest inspektörerna fått odeladt egna sig åt tjänsten. Om nu med en öfverinspektör något resultat skulle kunna vinnas i afseende på resekostnaderna, så torde det väl vara sjelfklart, att första steget dervidlag är, att sådana inspektörer, som äro bundna af andra tjänsteförrättningar, då finge anställa vikarier i sina öfriga befattningar, för att kunna helt och odeladt egna sig åt inspektionen. Men då är det naturligt att inspektörerna sjelfva, med de knappa aföningar de hafva och då de, såsom tillsatta endast af staten, icke erhålla lönebidrag af landsting eller andra korporationer, icke af egna medel skulle kunna afföna vikarier, utan det finge staten göra. Följden häraf är, att om också å ena sidan resorna möjligen blefve något billigare, så komme detta å andra sidan att motvägas dels af vikariatsersättningar till inspektörerna och dels af omkostnaderna för sjelfva öfverinspektörens resor.

Om man nu tänker sig, huru öfverinspektören, fränsedt frågan om vikariatsersättningarna, skulle kunna nedbringa resekostnaderna, har man att följa de åsigtter, som uttalats i statsrådsprotokollet, och hvilka gå derpå ut, att denne reseinspektör skulle distriktsvis sammankalla folkskoleinspektörerna och med dem göra upp reseplaner, hvilka sedan skulle följas. Då får man likvisst icke glömma, att till den utgift, som enligt statsrådsprotokollet skulle blifva en följd af den föreslagna öfverinspektörsbefattningen, nemligen ett arfvode af högst 6,000 kronor, skulle komma denne inspektörs egna resekostnader, hvilka skulle utgå af ett annat anslag, och hvilka icke lära stanna vid särdeles mycket mindre belopp än sjelfva arfvodet. Jag sluter mig till detta deraf, att folkskoleinspektörerna hafva ett dagtraktamente under sina resor af sex kronor, d. v. s. efter fjerde klassen; och öfverinspektören skulle väl då uppbära traktamente efter en högre klass och erhålla ett arfvode af tio kronor samt ersättning för öfriga kostnader derefter. Jag tror således, att rese- och traktamentskostnaderna för denne öfverinspektör sannolikt skulle gå upp till lika mycket som det för honom föreslagna arfvodet.

Men icke nog med detta; utan man får äfven lof att räkna med de ökade resekostnader, som blifva en följd för folkskoleinspektörerna sjelfva i och för resa till den plats, der öfverinspektören

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.*

(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

befinner sig, för att öfverlägga med honom om reseplaner m. m. Dessa resor blifva ett helt och hållet extra tillägg på grund just af tillsättandet af öfverinspektören; och kostnaden för dessa extra resor måste således debiteras resekostnadsanslaget och motväga de besparingar, som öfverinspektören möjligen i något fall skulle kunna åstadkomma genom bättre ordnade reseplaner m. m. Sammanställer man allt detta gent emot hvartannat, vågar jag tro, att hvem som helst bör på förhand kunna bedöma och inse, att de besparingar, man åsyftat i resekostnaderna genom öfverinspektören, endast äro en illusion, men ingenting annat.

Om man således likvisst måste antaga, att de af statsrevisorerna flere gånger framställda anmärkningarna mot folkskoleinspektörernas sätt att resa och debitera reseräkningar äro befogade, så lär det nog finnas andra och verksammare medel att afhjälpa de oegentligheter, som i detta afseende kunna förefinnas. Om anledningen till dessa öfverflödsresor, som man väl må kalla dem, när resorna företagas på sådant sätt, att de mera afse att inbringa inspektören inkomster än att på ett ekonomiskt och sparsamt sätt inspektera skolorna, hvaraf följden blir den att inspektören förtjenar mera än sjelfva resan kostar — om anledningen, säger jag, till dessa resor är att söka deri, att inspektörerna göra sig en extra förtjenst på dem, så finnes ju ett enkelt sätt att afhålla dem från denna frestelse, nemligen att nedsätta resekostnadsersättningen så, att den jemt motsvarar hvad som åtgår till resorna, och i stället höja deras arfvoden. Detta är ett medel, som ovilkorligen är verksamt, om man vill motverka dessa öfverflödiga resor. Men om nu fallet skulle vara, att resorna icke egentligen företagas på den grund jag nyss antydde, utan att till exempel reseräkningarna framställas i en annan form än hvad sjelfva resorna gifva skäl till, det vill säga att man debiterar längre resor än som i verkligheten företagits, då kan man väl med skäl fråga, huru denne öfverinspektör ensam skall kunna öfvervaka att resorna verkligen företagas på sådant sätt, som stämmer öfverens med de afgifna reseräkningarna? Det är ju en rak omöjlighet, att *en* inspektör skulle kunna hinna till att öfvervaka alla de olika resorna och reseräkningarna, som förekomma inom hela landet. För att detta skall kunna ske, fordras det sannolikt minst en öfverinspektör för hvarje län, och de skulle knappast räckta till att kontrollera allt ändå.

Således, hvilken uppfattning man än har med afseende på dessa inspektörers resor, så kan jag icke finna, att öfverinspektören skall kunna afhjälpa missförhållandena. Utan de måste afhjelpas derigenom, att antingen resekostnaderna nedsättas, så att icke någon frestelse för inspektörerna uppstår, eller ock att en verksammare kontroll anordnas, som håller tillsyn öfver att räkningarna verkligen icke blifva annorlunda än resorna gifva anledning till.

Då återstår att se till, huruvida denna öfverinspektör skulle kunna anses vara af den betydelse för skolan, att det — fränsedt

det hufvudskäl, som af herr statsrådet anförts, nemligen det ekonomiska — i alla händelser skulle kunna anses lämpligt att tillsätta en sådan. Det har då med afseende på denna sida af saken framhållits åtskilliga skäl i statsrådsprotokollet, såsom att öfverinspektörerna skulle öfvervaka sjelfva skolorna, folkskoleinspektörernas pedagogiska anordningar, det vill säga de order folkskoleinspektörerna gifva eller de planer de uppgöra för skolorna, äfvensom att han skulle öfvervaka både folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna, hvilka hittills icke haft någon inspektion i den mening, hvarom nu är fråga, m. m. Ja, är det så, att de folkskoleinspektörer, som nu äro tillsatta, i allmänhet icke rätt förstå att sköta sitt kall, då tror jag det skall blifva temligen svårt för denne öfverinspektör att af dessa folkskoleinspektörer dana skickliga och för skolans sanna väl intresserade personer. Det lär till exempel icke gå så lätt att få en prest att ifrån de vanor och den intressesfer, hvori han för öfrigt rör sig, gå öfver till en för honom helt och hållet ny uppgift, att nemligen ifrån grunden följa skolans utveckling — ifrån dess första början i småskolan till dess afslutning i folkskolan — och derjemte se till, huruvida de nya metoder som användas äro de lämpligaste eller icke. Jag tror icke, att denne öfverinspektör i det fallet skall kunna åstadkomma någonting, utan det beror helt och hållet på, om man besatt inspektörsplatserna med sådana män, som äro dem vuxna och intresserade af att sköta dem. Deremot lär det ingalunda kunna lyckas en öfverinspektör att af olämpliga personer dana dugliga, skickliga och lämpliga.

Det har vidare sagts, att denne öfverinspektör skulle blifva ett lämpligt organ mellan centralmyndigheten och de lokala myndigheterna, en förmedlingslänk emellan Kongl. Maj:t och skolråden. Fränsedt omöjligheten för en öfverinspektör att kunna tjenstgöra som en mellanlänk mellan tusentals skolråd inom landet och Kongl. Maj:t såsom centralmyndighet, så hemställer jag, huruvida det är riktigt att anordna en sådan mellanhand mellan de af lagen bestämda myndigheterna, skolråden, och Kongl. Maj:t, — ett mellanting, som med afseende på sin lagliga befogenhet komme att nästan sväfvä mellan himmel och jord. Är det lämpligt, att, när man har i lag stadgade myndigheter, man tillskapar ännu en tredje, hvilken ej står i något verkligt samband med de organ, som genom lag äro förordnade? Nej, att slå in på en sådan bana måste anses som ett rent af vådligt afsteg från de principer, som böra göra sig gällande i afseende på förvaltningen i dess olika grenar. Hvad det slutligen skall leda till, är visserligen svårt att bestämdt förutse och beräkna, men säkert är, att det icke kommer att leda till laglydnad, ordning och skick i afseende på tillskapandet af nya tjenester, utan hvad man här förordnar blir då något på sidan af lagen. Vi hafva för öfrigt i vår reservation sökt visa, att detta öfvervakande utaf seminarierna och skolornas anordning, i den mån sådant behöfves, lika väl och lika tillfredsställande bör kunna ske genom folkskole-

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

byrån, utan att man behöfver tillsätta denne öfverinspektör — detta dock under den förutsättning, att man till chef för den afdelningen på folkskolebyrån väljer en man, som verkligen är vuxen sitt uppdrag, och icke, såsom ofta nog har händt inom förvaltningen, lägger den hufvudsakliga vigten vid administrativ duglighet, juridisk duglighet till att tolka författningar eller sätta upp en skrift i en gifven rigtning och form. På detta sätt skall det mål, man äsyftar vinna genom tillsättandet af en öfverinspektör, lika väl kunna nås.

Vi få slutligen icke heller glömma, att skolorna numera icke stå på samma ståndpunkt som under den första tiden af dessa folkskoleinspektioners tillvaro. De hafva sedan dess gått mycket framåt. I de flesta trakter af vårt land finnas för närvarande tillräckligt många både småskolor och fasta skolor. Äfven lärarecorpsen, så väl den vid småskolor som folkskolor anställda, har sedan dess så mycket utvecklats sig i skicklighet i sitt kall, att inspektioner numera icke på långt när hafva den stora betydelse som de ursprungligen hade. Derför bör det gå temligen lätt att minska antalet inspektörer ganska afsevärdt, på samma gång man gifver dem bättre aflöningsförmåner, så att de odeladt kunna egna sig åt tjensten. På detta sätt skall både statens rätt i ekonomiskt afseende och sjelfva skolornas kraf i afseende på utveckling och duglighet allra bäst tillgodoses.

På grund af hvad jag nu anfört, tager jag mig friheten yrka bifall till den af herr Törnebladh m. fl. afgifna reservationen.

Herr Nilsson i Skärhus: Då det gäller en så vigtig fråga som den om folkskolans förbättring, kan jag icke uraktlåta att derom säga några ord, helst som jag är en varm vän af folkupplysningen. Visserligen kunde jag inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i den föregående talarens yttrande, men jag skall dock be att få dertill lägga några anmärkningar, som jag har att göra mot det föreliggande förslaget.

Jag kan icke finna, att den nu ifrågasatta inspektionen skulle kunna åstadkomma någon den ringaste förbättring af vårt skolväsen. Den skulle endast, enligt mitt förmenande, blifva en hjälp för ecklesiastikdepartementet, då den endast skulle komma att hafva med de saker att göra, som *egentligen åligga* detta departement, hvaremot inspektionen i landet i allmänhet icke skulle kunna derigenom bedrivas i ringaste mån ifrigare.

Det har förklarats i Kongl. Maj:ts proposition, att det nu vore fråga om att reglera inspektionen så, att den blefve både billigare och verksammare. Hur skall detta blifva möjligt? Hvad det förre beträffar, så kan jag för min del icke inse, huru det skulle tillgå; inspektionen skulle tvärt om, enligt mitt förmenande, blifva mycket kostsamare. Ty med afseende på reglerandet af inspektörernas resor är det klart, att, om äfven öfverinspektören skulle företaga resor i syfte att kontrollera inspektörerna, nödgades han att antingen

resa i deras sällskap eller ock omedelbart efter dem, hvarigenom naturligtvis kostnaderna visst icke blefve mindre, utan otvifvelaktigt ännu större än de nu ganska rundligt utgående resekostnaderna. Detta skulle draga en enorm kostnad. När man tar i betraktande, att *dagtraktamentena* nu uppgå till cirka 22,000 kronor om året och *reseersättningarna* till 3 å 4 gånger så hög summa eller omkring 72,000 kronor, så komme kostnaden för statsverket att blifva allt för hög, utan att man enligt mitt förmenande komme att vinna något. Om inspektionen icke kommer att bedrivas i öfverensstämmelse med inspektörernas instruktion, tror jag icke, att den kommer att hafva någon verkan. Det är der uttryckligen sagdt, att inspektörerna skola med skolråden öfverlägga om alla saker, som röra skolväsendet, och äfven gifva skollärarye de råd och upplysningar, som kunna vara nödiga och nyttiga samt äfven distriktsvis sammankalla skollärarye för att med dem öfverlägga om undervisningens ändamålsenliga bedrivande, hvarigenom enhet i undervisningen kan uppnås. Detta har äfven på somliga ställen egt rum, och det har der visat sig, att skolväsendet bedrivits med mycket stor framgång. Men andra inspektörer hafva helt och hållet uraktlåtit denna sin skyldighet och endast en eller annan gång, kanske hvart fjerde eller femte år gjort en resa genom församlingen, sett skolhuset, talat med lärarna, men icke meddelat sig med skolrådet, och sedan hafva de insändt sina rapporter till ecklesiastikdepartementet samt reseräkningar till vederbörande. En sådan inspektion har icke det ringaste gagnat skolväsendet. Men erfarenheten har visat, att der inspektörerna gått tillväga på det förstnämnda sättet, att nödiga råd och upplysningar meddelats så väl skolrådet som skollärarye, der har inspektionen varit effektiv.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, utan inskränka mig till att med stöd af hvad jag anfört yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Petersson i Runtorp: Af hvad den siste talaren yttrade, framgick tydligt, att folkskoleinspektionen icke är så fullständig, som den borde vara, utan att inspektörerna behöfva tillsyn. Han yttrade nemligen, att det visat sig, att vissa folkskoleinspektörer sköta sina åligganden på ett tillfredsställande sätt, men andra deremot icke. Jag tycker då, att det vore bra, om ecklesiastikdepartementet finge nödig hjälp i sin uppsigt öfver inspektörerna genom anställande af en öfverinspektör på sätt nu är föreslaget. Ecklesiastikdepartementet, som befinner sig här i Stockholm, kan omöjligen veta, huru inspektörerna i landsorten sköta sitt kall. Jag tror, att sjelfva kärnan i förslaget ligger deri, att det skulle medföra samstämmighet och enhet i inspektionen. Det blir en person, som får i uppdrag att tillse, huru inspektionen skötes, och som, om en folkskoleinspektör icke gör sin skyldighet, kan anmäla honom, så att han, när tjänstetiden af 5 år är ute, icke blir återvald.

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.*

(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

Det är nog sant, att kostnaden är väl hög, men jag tror icke, att man får se saken ensamt från den synpunkten, utan man får väl äfven betrakta den ur skolans synpunkt. Det är sant, att folkskolan gått mycket framåt, och man har för att ytterligare förbättra den gjort än det ena, än det andra experimentet. Detta kan ju också kallas ett experiment. Och det är behöfligt, för att skolan med sin verksamhet skulle kunna nå det afsedda målet.

Jag föreställer mig, att den person, som nu är ifrågasatt att tillsättas, skall förhålla sig till det stora hela, som en inspektör förhåller sig till sin krets. Liksom denne sammankallar skollärarne inom sitt distrikt och öfverlägger med dem och lemnar råd och upplysningar, så skulle öfverinspektören sammanhålla inspektörerna och sörja för, att det blefve enhet i deras verksamhet, och att det blefve enhet i hela folkskoleundervisningen och i läroböcker m. m. Jag tror, att folkskoleinspektionen hittills mest varit af fiskalisk natur. Inspektörerna hafva hållit efter församlingarne att göra det eller det, emedan de annars icke skulle få statsbidrag till sina folkskolor. Detta har nog också varit nyttigt, om det än ibland gått något för långt. Nu föreställer jag mig, att inspektionen bör komma att rigta sig mera på sjelfva undervisningen, hvilket jag föreställer mig skall blifva af så stor betydelse, att man icke bör draga sig för en något ökad kostnad, då det gäller att göra ett försök i denna riktning. Skulle försöket misslyckas, så är ju ingen olycka skedd, ty det är icke fastslaget någon lön med ty åtföljande pension.

Det har framhållits, att man kunde utvidga distrikten, men i samma mån man gör detta och som inspektörer endast tillsätter personer, som uteslutande egna sig åt detta kall, på samma gång måste man också gifva dem en betydligt högre aflöning, och ju större distrikten blifva, dess mindre kunna de besöka skolorna.

Man har äfven talat om den ekonomiska sidan, och det har ju sin betydelse. Det måste då erkännas, att det finnes åtskilliga folkskoleinspektörer, som taga sig rätt stora friheter. På den ort jag tillhör förekomma icke några sådana missbruk, men jag har haft tillfälle att taga kännedom derom i statsrevisionen. Det nuvarande resereglementet är nemligen i vissa fall så sväfvande, att det för den, som vill begagna det till sin fördel i ekonomiskt hänseende, i vissa fall lemnar vägen fri. Det mest märkvärdiga är, att de stundom sträcka den första resan så långt, att de få flere resedagar, än hvad det behöfde vara, om de toge det närmaste stället först. Jag erinrar mig, att det vid en revision befans, att en person hade betydligt flere resedagar, än det fins dagar i året. Här tror jag, att en öfverinspektör kunde uträtta åtskilligt. Det är visserligen sant, att dessa inspektörer icke äro bättre aflönade än att de väl behöfva förtjena litet extra, men jag tror dock, att det kunde ske på något lämpligare sätt.

Då härtill kommer, att öfverinspektören äfven skulle inspektera seminarierna, hvilket jag tror vore mycket nyttigt, så är det min

fulla öfvertygelse, att Riksdagen gör klokt i att icke neka att göra detta försök, och på dessa grunder får jag på det lifligaste förorda bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang. förhåjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Herr O. B. Olsson: Den nästföregående talaren erinrade om en föregående talares på Malmöhus läns bank yttrande och förklarade, att just af de skäl, denne anført för afslag å utskottets hemställan, ämnade han rösta för bifall. Jag kan emellertid icke dela hans åsikter i detta afseende. Att folkskoleinspektörerna stundom icke uppfyllt sina skyldigheter eller tagit större ersättning för sina resor än nödvändigheten fordrat, härleder sig deraf, att folkskoleinspektörernas platser ofta besatts antingen af prester eller elementarlärare eller andra personer, som innehafva ordinarie tjänster, och detta har gjort, att de icke haft det intresse för folkskoleinspektionen, som önskligt varit. Denna omständighet har äfven ökat resekostnaderna i betydlig mån, såsom man kan finna deraf, att då en person, som är innehafvare af ordinarie tjänst, samtidigt fått uppdraget att vara folkskoleinspektör, han icke kan egna synnerligen lång tid i sänder åt denna inspektion, utan gör korta resor på några dagar och sedan återvänder för att sköta sitt embete. Det är ju alldeles tydligt, att detta skall öka resekostnaderna. Jag tror, att det skulle vara särdeles lämpligt, om Kongl. Maj:t tillsatte folkskoleinspektörer, som endast egnade sig åt detta uppdrag och icke hade någon annan tjänst. Det skulle då icke behövas mer än tredjedelen eller fjerdedelen så många inspektörer, hvilket i väsentlig mån skulle minska kostnaderna. Och enligt min tanke skulle de då betydligt bättre fullgöra sitt uppdrag.

Jag har dessutom äfven en annan farhåga, som gör mig obenägen att ingå på förslaget att tillsätta en öfverinspektör. Man skulle komma att tillskapa en ny tjänsteman, hvars lön är ganska rundligt tilltagen, och hvars resekostnader helt säkert skulle komma att belöpa sig till icke så små summor. Ty skulle han fullgöra sina tjänsteåligganden som öfverinspektör, så finge han göra en hel del resor, icke så mycket för att inspektera skolor, utan för att hafva sammanträden med inspektörerna och skolläraryn här och der i landet och gifva dem råd och upplysningar. Detta komme att medföra en icke obetydlig kostnad, som jag tror är alldeles öfverflödig, om man tillsätter folkskoleinspektörerna bland sådana dugliga personer, som icke hafva någon annan tjänstebefattning, utan kunde helt och hållet egna sin tid åt det uppdrag, som de sålunda åtagit sig.

Jag skall icke längre uppehålla tiden, utan ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Hammarlund: Jag är ledsen, att jag icke kan tillstyrka ett förslag, som uppgifves vara tillkommet i afsigt att främja folk-

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

(Forts.)

skoleundervisningen. Jag kan emellertid omöjligt tillstyrka förslaget i den form, hvori det här föreligger.

Af de skäl, hvilka af flere föregående talare anförts för tillsättande af en öfverinspektör, skall jag blott upptaga till granskning tvenne, såsom det synes, hufvudskäl. Det ena är, att genom en sådan öfverinspektör reformer skulle åstadkommas i folkskoleinspektionen.

Jag är glad öfver att från herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hafva fått höra ett sådant uttalande, som det, hvilket återfinnes i den kongl. propositionen, nemligen att det är önskvärdt att reformer i folkskoleinspektionen åstadkommas och att reformen bör gå i den riktning, att folkskoleinspektionen öfverlåtes åt personer, som uteslutande kunna egna sina krafter åt detta kall under den tid de utöfva detsamma, och att till följd deraf inspektionsdistrikten borde blifva större. Jag hoppas lifligt, att en sådan plan skall med det snaraste sättas i verket.

Men just därför, att jag vill en dylik reform, just därför måste jag motsätta mig det nu föreliggande förslaget om en öfverinspektör. Det synes mig, som om detta förslag framkommit just med hänsyn till de nuvarande många små inspektörerna, som kunna behöfva ledning och anvisning in i de minutiösaste detaljer; ett bifall till den kongl. propositionen skulle fastläsa detta gamla, nu utdömda system. I fall vi deremot, såsom här antydts, skulle få färre antal inspektörer, föreställer jag mig, att desse skulle blifva pedagogiskt bildade och icke behöfva sådan ledning, som här är ifrågasatt. Och om inspektörerna blifva färre till antalet, tror jag icke heller, att vi behöfva en öfverinspektör med 6,000 kronors lön för att kontrollera inspektörernas reseräkningar.

Det andra hufvudskälet för det föreliggande förslaget är, att personalen å folkskolebyrån är öfverhopad med göromål. Det är riktigt att så är förhållandet, jag ber att få vitsorda uppgiften. Antalet besvärsmål, som komma på folkskolebyrån, ökas år efter år. Den fara kan alltså uppstå, att chefen för folkskolebyrån kommer att fördjupa sig i detaljer, sådana som om laga formaliteter vid skollärareval, om vilkoren för statsbidrags åtnjutande, om kofoder o. d. saker, men lemna de rent pedagogiska angelägenheterna å sido. Men för att vinna ändring i detta förhållande synes det mig riktigast, att man söker åstadkomma en förändrad organisation af sjelfva folkskolebyrån, men icke tillsätter en tjensteman, som står utanför denna byrå.

Det förefaller mig riktigast, att till chef för folkskolebyrån fortfarande utnämnes en skolman, men att han får vid sin sida ett nödigt antal juridiska biträden, som kunna under hans öfverinseende taga hand om de administrativa och juridiska angelägenheterna. Om den nu föreliggande propositionen antoges, skulle deremot till chef för folkskolebyrån utnämnas en person med, som det här i propositionen heter, »verklig embetsmannabildning». Folkskoleväsen-

dets främste målsman i vårt land skulle alltså blifva en jurist. Jag tror, att detta vore ganska betänkligt, och jag kan icke tillstyrka ett förslag, som har till följd, att fackinsigten drifves bort från folkskolebyrån.

Men på samma gång jag på dessa skäl yrkar afslag å det föreliggande förslaget, kan jag icke underlåta att uttala en liflig önskan, att chefen för ecklesiastikdepartementet icke skall, i fall förslaget nu faller, öfvergifva den tanke, han här uttalat om reformer i folkskoleinspektionen, utan härefter på allvar börja taga i tu med saken. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Herr Kihlberg: Det torde vara en erkänd sanning, att inom denna kammare flertalet ledamöter anser, att många oegentligheter, många brister förefinnas inom folkskoleinspektionen. Det borde därför icke vara om sjelfva saken, utan om sättet, huru dessa brister må afhjelpas, som striden här skulle stå.

Kongl. Maj:t har i här föreliggande förslag, sökt tillmötesgå flere gånger uttalade önsknings om rättelse i förevarande fall. Häremot göras nu åtskilliga invändningar. Jag tror likväl, att dessa invändningar äro rätt mycket öfverdrifna. Den förste talaren uttalade den mening — som jag dock tror icke så allmänt delas — att, därför att folkskolan nu nått den utveckling, som den gjort, folkskoleinspektionen nu icke skulle hafva samma betydelse som förr och icke behöfva så kraftigt ingripa som förr. Jag är deremot af en annan mening. Jag tror, att folkskoleinspektionen just derigenom behöfves mycket bättre än förr. Hittills har denna inspektion haft till uppgift att sysselsätta sig med de yttre formerna för folkskolans verksamhet, med sjelfva hennes anordning och ekonomiska förhållanden. Härefter blir det dess uppgift att se till, huru folkskolans inre angelägenheter skötas, huru undervisningen anordnas m. m., och denna uppgift är af så stor och vidlyftig beskaffenhet samt afser ett så högt ändamål, att man icke kan lemna den synpunkten vind för våg. Vid tanken på detta må man icke för några tusen kronors större utgift hindra framgången af en sådan sak. Ty det är bättre att offra några tusen kronor till, för att de många hundra tusentals kronor, som utgifvas för folkskoleväsendet, må blifva till större gagn.

Vidare yttrade den förste talaren, att den föreslagna öfverinspektören icke skulle vara behöflig för att förena den lokala styrelsen och centralförvaltningen. Den uppgiften, sade han, kunde fyllas genom den nuvarande folkskolebyrån. Ja, det synes tydligt af Kongl. Maj:ts förslag, att just vid denna byrå fordras mera arbetskrafter. Då den för öfver 25 år sedan inrättades, låg folkskoleväsendet hos oss i sin linda. Huru det sedan utvecklats sig, veta vi alla; och huru kan man då begära, att en enda ordinarie tjänsteman på denna byrå skall kunna på det sätt som behöfves ordna och se till alla dessa mångfaldiga göromål. Det är tydligt,

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

att om icke nu förslaget om denna öfverinspektör antages, det blott lär bli en tidsfråga, då Kongl. Maj:t kommer att förnya sin framställning, ty krafven på förstärkta embetsmannakrafter inom folkskolebyrån kunna icke afvisas. Hela kostnaden för en sådan tjänsteman får i alla fall icke anses ligga endast på folkskoleinspektionen. Det har i det kongl. förslaget visserligen framhållits, att denne tjänstemans förnämsta uppgift skulle vara att utöfva kontroll öfver folkskoleinspektionen, så att den verkade på ett mera tillfredsställande sätt än hittills. Detta är en god sak, för hvilken vi alla sträfva. Men då dermed också fylles ett annat oafvisligt behof, får man icke säga att man ökar kostnaden för fackinspektionen med hela detta belopp af 6,000 kronor, som denne tjänsteman skulle få. Kongl. Maj:t påvisar också, huru det vore meningen att göra besparingar i inspektörernas resekostnader genom att ordna deras resor på ett bättre och förståndigare sätt. Jag tänker, att om det blir en person, som tager den saken om hand, äfven på andra områden besparingar komma att göras, hvilka skola vara till nytta för folkskoleväsendet, Jag tänker då på, att det för närvarande finnes en ganska stor öfverproduktion på folkskolelärare och folkskolelärarinnor och ett alldeles för stort antal af lärare- och lärarinneseminarier. Det torde snart blifva en nödvändighet att draga in flera af dessa, och vid en sådan indragning kunna flera löner blifva disponibla, hvilka sammanslagna utgöra större belopp än det lilla anslag, som här behöfves. Jag tror därför, att, om man vill saken och erkänner det stora behofvet att få folkskolan utvecklad på ett rätt och sundt sätt, så att den rätt verkar för sitt stora och välsignelserika ändamål, detta kan göras, utan att man behöfver offra mer penningar än saken är värd. Jag tror ock, att genom det förslag, Kongl. Maj:t framlagt, möjlighet öppnas att utveckla folkskoleinspektionen i tillräcklig grad, och då detta är ett steg, som går i den rätta riktningen, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winkrans: Jag är af samma åsigt som den föregående ärade talaren. Det är sant, som han sade, att vårt folkskoleväsende under senare tiden utvecklat sig så, att man känner sig nödsakad att uttaga ett något längre gående steg beträffande så väl folkskolans styrelse som reformer i allmänhet inom densamma. Om vi se på det betänkande, som vi nu behandla, finna vi, att vi till folkundervisningen gifva ut 4,179,000 kronor om året, hvartill väl torde komma dubbelt så mycket från kommunerna, så att för närvarande utgifterna för folkskolan torde uppgå till ungefär 12,000,000 kronor. Det torde då vara skäl att se till, att dessa stora summor blifva använda på det bästa möjliga sätt, att vi för dem få den mesta möjliga valuta. Här äro nu på grund af denna folkskolans rika utveckling tvenne förändringar ifrågasatta. Den ena skulle afse ökandet af arbetskrafter i folkskolebyrån, den andra inspektionens ordnande. Hvad den första af dessa beträffar torde, behofvet deraf temligen lätt

framstå äfven för dem, som ej satt sig närmare in i frågan, om man besinnar, huru under senare tider den ena skolformen efter den andra uppstått. Efter de egentliga folkskolorna hafva vi nemligen fått slöjdskolor, fortsättningsskolor, högre folkskolor, folkhögskolor, abnormskolor samt folkskolelärnarnes jemte deras enkors och barns pensionering. Det är klart att alla dessa förändringar och tillskott, hvartill äfven kan räknas döfstummefrågans ordnande, som förra året bragtes till slut, gifvit byrån en större mängd allmänna och pedagogiska frågor att afgöra än förut, äfvensom att dessa frågor icke kunna nöja sig med samma obetydliga antal krafter, som det fans förut, innan folkskolan blef så utvecklad som den nu är. Dertill kommer denna inspektion, om hvilken man talat så mycket. Det är alldeles klart, att den inspektion, som hittills förefunnits, oakadt sina fel haft en mycket stor förtjenst. Denna förtjenst har i sin mån bidragit till att rycka upp folkskolan. Folkskoleinspektörerna hafva lyckats intressera menigheten i kommunerna för folkskoleväsendet, så att de anlagt sunda lokaler för folkskolan och uppfört dem utan att allt för mycket sky kostnaderna. Till sjelfva det pedagogiska har deremot deras omsorg icke så mycket kunnat sträcka sig, och att det behöfves förändringar i det fallet är af många talare och vid många tillfällen påpekadt.

Det är dock icke endast på grund af dessa resor, der man kan se missförhållandet åskådligt framlagdt, utan det finnes mycket, som man icke kan se, men får sluta sig till. Dessa inspektioner försiggå vanligen helt planlöst. Departementet har icke tillfälle eller förmåga att följa med dessa många inspektörers verksamhet. Jag tror, de uppgå till ett antal af 50 eller 60. De tillsättas visserligen formelt af regeringen, men faktiskt af biskopen, och det är ett undantag, att regeringen har någon reda på dessa inspektörer och sätter sig i förbindelse med dem, och de arbeta så utan kännedom om hvarandras åtgöranden, att intet hindrar, det en kommande inspektör riffer upp hvad den föregående ansett nyttigt och därför tillstyrkt. Det är gifvet, att med den stora utveckling, som egt rum, af landets folkskolor — det är bortåt 700,000 barn som der få sin bildning — det bör vara skäligen och klokt att nu taga ett steg längre. Folkskolan har trampat ut sina barnskor och öfvergått, så att säga, till ynglingaåldern och fordrar en annan vård och tillsyn och andra former än förut. Således instämmer jag fullkomligt med den ärade talaren på stockholmsbänken, att antalet folkskoleinspektörer behöfver inskränkas. Det är alldeles nödvändigt att, om man skall kunna få personer, som ha förmåga och vilja att med full kraft och uppmärksamhet egna sig åt denna viktiga och betydelsefulla sak, antalet inspektörer minskas. Lika viktigt är det att de hafva någon förbindelse med de många folkskolelärareseminarierna och småskoleseminarierna. Antalet af dessa båda slag af seminarier öfverstiger nu 30, och det har varit faktiskt omöjligt för den hittillsvarande chefen för departementets byrå för folkskoleväsendet

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

att inspektera något enda af de sistnämnda, hvarför de handlat temligen oberoende af hvarandra och med olika former. Sålunda hafva de gifvit olika betyg, i följd hvaraf det händt, att när två elever från olika seminarier sökt en plats, den ena haft bättre betyg och därför fått företräde, ehuru han kanske haft sämre kunskaper och duglighet än den andra. Det behöfves ovilkorligen att införa reda och enhet i dessa saker, och det skulle kunna åstadkommas genom att få en person i departementet, som kunde vara en sammanhållande enhet i hela denna mångfald. Jag tänker mig, att han måste hafva ungefär samma befattning som en rektor har vid ett läroverk med hänsyn till lärarne, att se till att lärarne ej motverka hvarandra, utan handla efter samma plan och efter hvad hvars och ens ämne och uppgift fordrar. Kan man få en sådan person, som lyckas göra det, är det så långt ifrån att dessa pengar — dessa 6,000 kr. — som fordras, äro bortkastade, att jag tvärt om anser dem vara ofantligt väl använda. För min del är jag öfvertygad om, att det med nödvändighet kräfves en sådan man. Byrån fordrar nemligen, om den skall kunna fullgöra de anspråk, som man måste ställa på en dylik, numera så väl pedagogiskt som administrativt bildade krafter. Det är klart, att, med den utveckling folkskoleväsendet nått, dessa uppgifter icke kunna förenas hos en enda person; det måste vara två, de skola komplettera hvarandra och tillföra departementet de väckande och fruktbringande inflytelser, som i sin mån komma att gagna folkskoleväsendet. Enligt regeringens förslag skulle den tjänsteman, som nu är i fråga, tillsättas på förordnande under vissa år, och detta anser jag icke vara någon olycka. Skulle det visa sig behöfligt att, såsom vanligen sker, tillsätta en sådan tjänsteman på lifstid, finnes ingen svårighet att göra en sådan ändring, hvilket jag dock icke tror skall blifva fallet. Men att han för byrån är nödvändig, är min öfvertygelse både på grund af de skäl jag nu utvecklat och på grund af den erfarenhet jag vid gjorda undersökningar kunnat vinna. Han skulle bereda de pedagogiska frågor, som skulle framläggas till regeringens afgörande, han skulle granska och undersöka, hvilka läroböcker vore ändamålsenliga och hvilket åskådningsmaterial behöfde anskaffas för folkskolan. Han bör resa ut och undersöka seminarierna, huru de uppfatta och uppfylla sin uppgift, han bör vid dessa seminarier hafva möte med inspektörerna och med dem öfverenskomma om en gemensam plan, så att frukten af deras arbete blir allt större och större. Då skulle, såsom jag nyss antydde, denne öfverinspektör slippa att fästa sig endast vid den yttre sidan af folkskoleväsendet, utan vända sig mera åt folkskolans inre lif och blifva allt mer i tillfälle att gifva goda råd och anvisningar, så att frukterna af den dyrbara undervisningen åt folkskolans barn blefve de största möjliga. Dertill kan han, då han återkommer från sina resor, meddela departementet förträffliga upplysningar och sprida lif i denna byrå, der annars det kanske komme att brista mycket i det fallet. Nu är det visserligen sant, att det mål man sträfvar efter,

och åt hvilket talaren på stockholmsbänken gaf ett uttryck, icke fullständigt vinnes, och det vore också märkvärdigt, om man kunde vinna allt hvad man önskat genom en så liten uppoffring som den föreslagna; men jag tror, att det är ett steg taget i den rätta riktningen, och på grund af min lifliga öfvertygelse, att Kongl. Maj:ts proposition bör antagas, får jag tillstyrka bifall till densamma.

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Herr *Broström* instämde häruti.

Herr *Redelius*: Jag vill endast med några få ord tillkännagifva, att jag ämnar rösta för Kongl. Maj:ts proposition, och jag tänker göra det för folkskolans skull och för dess utveckling. Hittills har arbetet för folkskolans sak förnämligast gått ut på att skaffa skolhus i de olika orterna, och inspektörerna hafva haft att öfvervaka, att sådana folkskolehus kommit till stånd som orternas olika behof kräft och medgifvit. För åstadkommandet af dessas uppförande har det icke gjort så synnerligt stor skada, om de upprättats i olikhet med hvarandra på den ena orten och den andra. Men när man nu får antaga, att öfver allt skolhus finnas, skulle man, som den siste talaren betonade, hvori jag vill instämma med honom, komma till innebörden och se till, huru man skall bära sig åt inom de nu uppförda skolhusen och inrätta den undervisning, som der skall ega rum. Det är en vigtig sak, att denna undervisning blir homogen. Men derfor behöfves sammanhållning och samband emellan rikets olika delar, och för detta ändamål är det viktigt att det finnes en öfverinspektion, såsom blifvit erinradt i Kongl. Maj:ts proposition. Då jag icke kan föreställa mig annat, än att en sådan öfverinspektion skulle befordra, att detta goda mål vinnes, och då jag tror att äfven på andra sätt folkskolans utveckling genom en dylik öfverinspektion främjas, så skall jag för min del anhålla om bifall till utskottets hemställan. — För öfrigt ansluter jag mig till min meningsfrände på kalmarbänken och talaren från upplandsbänken.

Herr *Sven Nilsson*: Man hade knappast väntat, att med anledning af revisorernas framställning och statsutskottets betänkande förra året man skulle få se en kongl. proposition gå i den riktningen, som den förevarande. Jag har föreställt mig, att statsrevisorerna nog skulle kunna taga reda på, huru vida folkskoleinspektörernas reseräkningar äro obefogade och orimliga eller icke, så att man icke särskildt för den skull behöfde tillsätta en särskild inspektör för att få reda och hålla styr på att de utsedde inspektörernas reseräkningar icke blifva för stora. Och riksdagen lär väl ej underlåta att i så fall lemna sitt bistånd. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att då statsutskottet vid föregående riksdag affattade sitt betänkande, gick detta i en helt annan riktning, än hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit och åtskilliga talare nu förordat; det gick nemligen i den riktningen, att man skulle öfverlemna inspektionen mera åt kommunerna än, såsom hittills varit fallet och som nu föreslagits

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

blifva fallet i ökad grad, åt Kongl. Maj:t. Det var en talare, som sade, att folkskolan kommit ifrån barnaåren och in i ynglingaåren. Jag erkänner, att folkskolan gått så långt framåt i utveckling och äfven att folkets förmåga att bedöma folkskolans verksamhet gått så långt framåt, att man icke skulle väntat ett förslag om nytt statsförmynderskap öfver folkskolan. Jag hoppas också, att detta sista statsförmynderskap, som nu är föreslaget, icke skall vinna något synnerligt antal anhängare i denna kammare. Men om man ville lemna endast hälften af det anslag, som nu tarvas för folkskoleinspektionen, åt landstingen, är jag viss om, att, med det intresse landstingen hafva för folkskolan, en mycket verksammare och sundare inspektion skulle kunna åstadkommas än den som nu är och ännu mer än den som Kongl. Maj:t tänkt sig. Det förefaller mig också temligen egendomligt att sätta den person, som skall på regeringens vägnar öfvervaka folkskolan, så löst från departementet, att det är föga troligt, att något synnerligen stort ansvar skall kunna ställas på honom. Jag föreställer mig, att från riksdagens synpunkt det skulle vara mycket verksammare, om, då man skall hafva en person, som skall öfvervaka folkskolan, man hade honom i departementet, och att man mycket kraftigare skulle kunna taga regeringen för hufvudet, om man icke vore nöjd, än om man släpper ut en sådan person, som man icke kan träffa med ansvar från Riksdagens sida. Om, såsom den förste talaren nämnde, det icke kan räcka till för chefen för folkskolebyrån att egna sina krafter åt folkskolans bästa, eller att hafva tillsyn öfver folkskoleinspektörerna, så lär det icke vara omöjligt att få anslag, så att det kan sättas en person vid hans sida, som skall bidraga att handhafva andra frågor, som äro mindre viktiga än tillsynen öfver folkskolan. Detta skulle åstadkomma den rättelse, som jag för min del medgifver är nödvändig, för att få en bättre folkskoleinspektion till stånd, så vida man icke kan åstadkomma att inspektionen öfverlemnas åt landstingen.

Det har blifvit sagdt här, att förslaget går i rätt riktning. — Den som har den uppfattningen, att man skall skapa reformer, som gå i reaktionär riktning, — ja för den är det kongl. förslaget ett förslag i rätt riktning. Men jag kan icke fatta att hvad man här föreslår går åt det rätta hållet. För min del tror jag deremot, att man bör sträfva efter att kommunerna mer och mer sjelfva få sköta om sina folkskolor, då de bättre än hittills skola blifva gagneliga för hvad de äro afsedda, folkupplysning.

Vi hafva temligen god erfarenhet om, på hvilka sätt folkskoleinspektörerna sökt trakassera och förmå kommunerna till stora utgifter för skolhusbyggande m. m. Nu är det sagdt, att nu är *detta* ordnad i landet. Nu är det fråga om någonting helt annat, nemligen att undervisningen i skolan skall erhålla sammanhållning och skolundervisningen sålunda komma att erhålla enhet öfver hela landet. Är detta meningen, så undrar jag, om man äfven är sinnad bestämma, hvilka läroböcker som skola användas i alla skolor, och

jemväl indela tiden för läsningen af desamma i skolan. Om detta är motivet och man således på flera ställen inhemtat, att folkskoleinspektörerna nu gå församlingarnes önsknings till mötes att minska katekesläsningen i en och annan skola, då kan man ju förstå, till hvilken enhet man sträfvar; och jag befarar verkligen att det är därför, att man sett åtskilliga kommuner försöka få katekesen ur barnens händer, så att de icke skola behöfva sitta och plugga i den dag efter dag och timme efter timme det ena året efter det andra, utan att äfven andra nyttiga kunskaper må bibringas barnen i skolan, utom religionsundervisning. Det är således sådana försök från kommunernas sida som man vill hindra. Man kan åtminstone hafva skäl till en sådan uppfattning om saken under nuvarande förhållanden, och en sådan uppfattning har jag åtminstone för min del.

Jag hoppas emellertid, att åtminstone det förslag, som utaf reservanterna blifvit framställt, skall vinna denna kammars bifall. Men jag medger att, då anslaget redan varit öfverskridet, det kan behöfva blifva ökad i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Det nu bestämda anslaget är öfverskridet med några tusen kronor, så att det synes, att det anslag som hittills behöfts numera är för litet; och därför tager jag mig friheten att yrka följande förändring i reservanternas förslag: »att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställning i hvad den afser arvode åt en öfverinspektör, likväl må höja anslaget till arvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med 5,000 kronor eller från 95,000 till 100,000 kronor.»

Jag gör detta yrkande därför att jag anser, att det anslag, som nu finnes, möjligen kan vara väl knappt tilltaget.

Häruti instämde herrar *Ollas A. Ericsson, Bengtsson* i Gullåkra, *Anderson* i Hasselbol, *Olsson* i Kyrkebol, *Nilsson* i Vrångebol, *Olson* i Stensdalen, *Jansson* i Saxhyttan, *Norman, Petersson* i Brystorp och *Romberg*.

Herr Pettersson i Österhaninge yttrade: Till de skäl, som blifvit anförda för utskottets förslag, ber jag, herr talman, att få lägga ännu ett, som visserligen af den ärade representanten från Göteborg blifvit framhållet, men som jag icke anser kunna nog kraftigt betonas i sammanhang med förevarande ärende. Det är nemligen behofvet af en mera enhetlig och omfattande inspektion, än som för närvarande kan bestås, öfver de läroanstalter, hvilka hafva fått till sin uppgift att utbilda våra folkskole- och småskolelärare och lärarinnor, ty det är på deras utbildning och duglighet, som resultatet af folkskolans verksamhet i så väsentlig mån bero. Att en sådan inspektion är af behofvet påkallad, är också något, som reservanterna erkänna, oaktadt de vilja hafva den genomförd på ett annat sätt, utan att dock säga på hvilket. Särskildt torde det vara behöfligt för de här och hvar i landet utan samband med folkskole-

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

(Forts.)

lärareseminarierna stående småskolelärareseminarierna. Dessa förete många och stora olikheter. De hafva dock till uppgift att utbilda icke blott småskole-lärare och lärarinnor, utan de tillföra äfven våra folkskolor dugande krafter. Det finnes nemligen en del småskole-lärarinnor, som för billigt pris göra ett godt arbete på folkskolans lägre stadier. För behandlingen af de pedagogiska ärendena i folkskolebyrån vore det äfven nyttigt att erhålla en man, som hade tid och kraft att egna sig deråt, under förutsättning dock att han erhöle en sådan ställning, som dessa ärendens vigt kräfver. Med stöd af detta och öfriga skäl som blifvit anförda har jag icke kunnat rubbas ur min tro, att Kongl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag skall gagna folkskolan och folkskoleinspektionen, hvarför jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till detsamma.

Herr Petersson i Hamra: Herr talman! Då jag i fem och tjugo år, om icke mera, varit ledamot i skolrådet, har jag varit i tillfälle att följa folkskolans utveckling. I den församling jag tillhör har folkskoleväsendet utvecklats sig så, att medan för 20 år sedan fans endast en examinerad folkskolelärare och en f. d. sockenskräddare, som biträdde vid undervisningen, finnas numera i denna församling icke mindre än 4 examinerade folkskolelärare och 3 småskolelärarinnor. Gifvet är alltså, att en stark utveckling i fråga om folkskolan pågått under denna tid icke endast inom min församling, utan inom hela vårt land; och med det myckna skriferi, som förekommer, och de många uppgifter, som ordföranden i skolrådet skall rörande folkskolan lemna till folkskoleinspektören, hvilka uppgifter han undan för undan skall sammanslå och skicka in utarbetade till folkskolebyrån, så kan man tänka sig, hvilket arbete allt detta kräfver för folkskolebyrån i ecklesiastikdepartementet, hvilken har att följa med och genomgå allt detta samt med det intresse som erfordras följa folkskolans utveckling. Jag kan därför icke finna annat än att det kräfves en särskild man inom departementet, hvilken särskildt följer folkskoleundervisningen. Att öfverinspektion är af stor vigt vis à vis folkskoleinspektörerna är framhållet af flere talare på ett sådant sätt, att det icke kan sägas ett ord bättre till den sakens försvar. Och säkert är hela kammaren derom öfvertygad. Men då herr Hammarlund säger, att han icke vill vara med om en sådan tjänstemans anställande utom på sådant vilkor, att folkskoleinspektionen uppehåles af personer, som *helt och hållet* egna sig åt detta arbete, och som vore anställda för den saken, tycker jag att han mera motarbetar än gagnar den idé han synes vilja framhålla. Mig synes att, om man har en man, som har till uppgift att ensamt arbeta för folkskoleinspektionen, en person, som står i spetsen för detta, så går det just åt det hållet som herr Hammarlund önskar. Och jag skall icke vara emot, om vår folkskoleinspektion i en framtid gör sig gällande så, att man får tjänstemän som endast arbeta för folkskolan, — tjänstemän som ha detta till sin enda uppgift.

Jag tror därför, herr Hammarlund, att man gagnar saken bäst, om man nu lemnar sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag för att sedan i en framtid kanske få fram just hvad herr Hammarlund önskar.

Till följd af de skäl jag framhållit, och deribland hufvudsakligast det stora arbete, som jag mycket lätt kan inse föreligger inom departementets folkskolebyrå, är jag öfvertygad om nödvändigheten af att en sådan tjenstemannabefattning som den föreslagna bör komma till stånd, och på grund deraf anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! Den ärade representanten för Södra Tjust framhöll såsom skäl för tillsättningen af en öfverinspektör för folkskolan en omständighet, som äfven Kongl. Maj:t i propositionen anført, nemligen att folkskolan nu skulle nått den utveckling, att inspektionen icke längre hade att rigta sig så mycket på skolans yttre organisation, som icke fastner på dess inre förhållanden. Så många folkskolehus vore numera byggda, så mycken skolmateriel anskaffad, att inspektionen hädanefter skulle komma att gälla något helt annat, nemligen att tillse att de pedagogiska och metodiska principerna komme till sin fulla rätt. Detta är fullkomligt riktigt. Men det kan icke förärbäras såsom skäl, hvarför tillsättandet af en öfverinspektör för folkskolan *just nu* skulle ega rum. Åtminstone erinrar jag mig från den tid, då jag såsom folkskoleinspektör hade den äran att träda i folkskolans tjänst — det är nu mer än 12 år sedan — att den man, som var chef för ecklesiastikdepartementet, redan då uttalade såsom sin öfvertygelse, att folkskoleväsendet nått just den punkten. När han — oförgätlig i svenska folkskolans historia — hade den uppfattningen *då*, tror jag icke, att man kan anföra det nyssnämnda sakförhållandet såsom ett nytt skäl *nu*. Hvad jag skulle vilja säga om det skälet är, att det blott bevisar, att man borde långt före detta framlagt förslag om en verklig reform i folkskoleinspektionen.

Ehuru jag icke fullständigt hyllar den uppfattning rörande en öfverinspektör för folkskolorna, som här åtskilliga talare framställt, vill jag dock redan från början säga, att jag anser det *för närvarande* rättast att afslå Kongl. Maj:ts förslag.

Jag skall be att få något närmare förklara denna min ställning. Jag skall då först med några ord beröra ett af skälen för denna nya befattnings inrättande — visserligen icke det viktigaste, men det, som på sätt och vis spelat den mest framstående rollen, det som visserligen ej är grundtonen i Kongl. Maj:ts förslag, men som dock, så att säga, *gifvit uppslaget*, nemligen det ekonomiska skälet. Meningen med folkskole-öfverinspektören vore, att han skulle tillse, att folkskoleinspektörernas resor skedde för billigare pris än hittills. Det är möjligt, att något skulle af honom i det afseendet kunna utbrättas. Det betvivlar jag visst icke — om jag ock anser det föga

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen.
m. m.
(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

sannolikt, att han, som Kongl. Maj:t tänkt sig, skulle kunna uppgöra de reserouter, som folkskoleinspektörerna hade att följa. Det är omöjligt för honom att sitta här i Stockholm och afgöra, huru de skola ordna sina resor i landsorten. Det är väl möjligt att detta skulle kunna gå för sig i några fall. Men omständigheter kunna gifvas, som påkalla en helt annan reseplan, än den öfverinspektören uppgjort. Kanske skulle han dock verkligen genom sin uppgift kunna åstadkomma sådana besparingar för statsverket, att han, såsom det förespeglas, tjenade in sin lön. Men jag tycker, mina herrar, att människosnillet borde kunna utfinna någon enklare utväg att förhindra folkskoleinspektörerna att missbruka sina inspektionsresor, än tillskapandet härför af en särskild högt aflönad embetsman. Jag erinrar mig visserligen från förgångna tider, att det lär funnits en inspektör, som utförde det konststycket att få 400 dagar om året — på sina reseräkningar! Men det fallet torde för alla tider vara ett enstaka undantagsfall. Och trots den anmärkning, som af Riksdagens revisorer, säkerligen befogadt, framstälts rörande planlösheten vid åtskilliga inspektörers resor, dristar jag påstå, att felet ligger mera i hela inspektionens olämpliga anordning och i det nu gällande aflönings sättet, än i bristande god vilja hos dessa inspektörer, som hedrats med departementets förtroende att vaka öfver folkskolan. I alla händelser har kostnaden för inspektionen öfver 10,500 skolor med 12,000 lärare icke uppgått till mera än 100,000 kronor. Det är icke obilligt, icke ens dyrt.

Också har jag nyss med glädje förnummit, att den ärade representanten på skånebänken — ehuru han i likhet med mig icke anser sig kunna vara med om inrättandet af den ifrågavarande öfverinspektörstjensten — dock är villig att i folkskolans intresse bevilja den tillökning i anslag, som kan under nuvarande förhållanden anses tillräcklig.

För öfrigt får man icke glömma, att ju inspektörernas reseräkningar redan nu grundligt granskas både af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, af kammarrätten och af Riksdagens revisorer; med tanken härför förefaller det, som om det hoppet, att tillsättandet af en öfverinspektör skulle minska resekostnaderna, icke kan väga synnerligen tungt. Jag upprepar emellertid, att jag icke misskämt Kongl. Maj:ts proposition derhän, att jag skulle mena, att besparingsskålet vore ett af de väsentligaste skälen; snarare torde det genom framställningssättet hafva kommit att spela en större roll än det förtjenar.

Deremot är jag mycket villig att erkänna det fullt berättigade i krafvet på lättnader för folkskolebyrån. Detta har redan framhållits af flere talare, och jag instämmer deri. Att någonting i detta hänseende behöfver göras, måste under alla förhållanden medgifvas.

Likaså erkänner jag villigt, att det vore lyckligt, om en genomförd inspektion af småskollärareseminarierna komme till stånd.

Dessa seminarier berättiga genom sina afgångsbetyg allesammans till enabanda förmåner, men äro dock hvarandra mycket olika. Ett sådant förhållande innebär en uppenbar orättvisa både mot de utexaminerade eleverna och mot de församlingar, som använda dem.

Jag är slutligen också villig medgifva, att det ligger en stor fara deri, att den person, som närmast har hand om folkskoleväsendet, är en vanlig embetsman, som innehar denna plats, så att säga, för evärdliga tider. Ty hvad som i fråga om de administrativa göromålen inom departementet blir administrativ rutin, det blir lätt för en sådan man, om han alltför länge stänges inne vid departementets arbete, pedagogisk slentrian.

Af allt detta har jag dock icke kunnat blifva öfvertygad derom, att det nu är rätta tidpunkten att antaga förslaget om anställande af en öfverinspektör. Det är *möjligt*, att en sådan post kan befinnas behöfelig, ja nödvändig. Men för att rätt kunna bedöma den saken, måste man hafva ett fullt klart reformförslag framlagdt rörande hela inspektionsfrågan. Herr statsrådet har erkänt, att en genomgripande reform är nödig. Jag förstår då icke rätt, hvarför icke redan nu ett sådant reformförslag framlagts. Det synes mig, som om detta vore rätta vägen att visa Riksdagen, hvarthän verkliga Kongl. Maj:ts planer i detta afseende syfta.

Jag tror, i likhet med en ärad kamrat på stockholmsbänken, som för en stund sedan hade ordet, att det vore en lycka, om inspektionen kunde öfverflyttas på personer, som deråt egnade hela sin tid. Jag är icke viss, om det skulle behöfvas flere sådana inspektörer för vissa län och deremot i ett eller annat län endast en. Men säkert är, att folkskoleinspektionen komme att vinna derpå, att den lemnades i händerna på dem, som icke betraktade denna inspektion endast som en bisyssla. Att ett ganska stort antal seminarielärare användas vid inspektionen, behöfver, enligt mitt förmenande, icke nödvändigt innebära någon nackdel för inspektionen. Det kan visserligen medföra något ökade kostnader; men jag fäster mig icke så mycket — jag upprepar det — vid den sidan af saken. Deremot är det olämpligt att till så stort antal använda prester. De ega, i vanliga fall, icke särskilda insigter i folkskoleväsendet. Deremot ställas på dem stora anspråk från församlingarnas sida, och de äro upptagna af själavård och expeditionsgöromål. De behöfva mycket väl använda sin tid för sitt egentliga embetes kraf och frestas lätt att, såsom nyss nämndes, taga hela inspektionen som en bisyssla.

Jag hör, herr talman, till dem, som yrka på radikala reformer i afseende på så väl den lägre som högre undervisningen. Särskildt är jag en bland dem, hvilka anse, att det vore lyckligt, om folkskolan blefve »bottenskolan», en bred grundval, på hvilken man sedan kunde uppbygga bildningsanstalter af olika slag. Detta behagar man ofta kalla en »icke verkställbar utopi»; och jag har i en debatt hört en framstående skolman benämna detta — i andra länder

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.*

(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

redan förverkligade mål — »den opraktisk framtidsmusik». Nå väl, jag skall denna gång nöja mig med att fordra en reform, som icke kan anses för en opraktisk framtidsfordran, en reform, som ligger så nära, att vederbörande måste snafva på den, om de icke vilja öppna ögonen för den — och det är reformen af folkskoleinspektionen. Att nu gå in på någon som helst åtgärd, som synes egnad att fastläsa inspektionen i dess närvarande skick, anser jag oklokt. Jag erkänner gerna, att en stor del af inspektörerna ådagalagt berömvärdt nit; men jag tror, att inspektionen är så ordnad, att detta nit icke tjenar till att nå det mål, som dermed borde vinnas, och att således icke heller för de kostnader, som på densamma nedläggas, full valuta erhålles.

Nu invänder man, att just genom anställandet af en öfverinspektör skulle det med inspektionen afsedda målet kunna vinnas. Jag för min del tror det icke. Detta därför att huru duglig öfverinspektören än månne vara, huru utmärkt på det ena eller andra sättet, så kommer han dock alltid att vara så att säga förankrad i denna olämpliga institution, som icke tillåter folkskolan gå framåt, att lifskraftigt utveckla sig.

Jag yttrade för några ögonblick sedan, att jag icke så mycket fäster mig vid kostnaderna. Låt vara, att dessa efter en genomförd reform af inspektörsinstitutionen skulle ökas, kanske till och med, trots alla besparingar i afseende på resornas anordnande, betydligt öfverstiga, hvad som nu af Riksdagen beviljas. Men sparsamhet kan, som bekant, under vissa omständigheter bedraga den sparsamme; och frikostighet kan understundom vara den största sparsamhet. Detta tror jag framför allt ega rum, då det gäller att uppfostra de unga släktena, som bära framtiden i sina händer.

Jag föreställer mig slutligen, att, intill dess en reform i inspektionen kan genomföras, åtskilligt skulle kunna redan nu uträttas till åstadkommande af den enhet, som här med rätta framhållits såsom önskvärd. Jag vill t. ex. erinra om de förr vanliga folkskoleinspektörsmötena. Jag anser, att sådana möten äro af stor betydelse; de kunde ordnas auringen, såsom förut skett, på ett ställe för hela landet eller ock distriktsvis; och som det skulle befinnas omöjligt för departementchefen eller byråchefen att sjelf leda förhandlingarna, torde det dock ej vara ogörligt att härtill förordna någon annan lämplig person.

Det är således, så vidt jag kan se, icke för närvarande skäl att inlåta sig på anställandet af en öfverinspektör. Huruvida det i framtiden kan befinnas nödigt, och hvilken ställning en sådan embetsman då bör komma att intaga, derpå kan man först då svara, när man af Kongl. Maj:ts regering fått svar på den frågan, huru Kongl. Maj:t anser att folkskoleinspektionen i sin helhet bör ordnas.

Jag tillåter mig, herr talman, med anledning af hvad jag här yttrat, att yrka afslag på Kongl. Maj:ts proposition och bifall till herr Sven Nilssons förslag.

Med herr Beckman förenade sig herrar *Halvar Eriksson, Lilienberg, Bromée, Hahn, Persson* i Arboga, *Truedsson, Olsson* från Stockholm, *Wavrinsky, Svensson* från Karlskrona och *Norberg*.

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.*

(Forts.)

Herr Andersson i Högkil: Herr Sven Nilsson i Efveröd har framställt ett förslag, hvori så väl den nästföregående talaren på stockholmsbänken som äfven andra kammarledamöter instämt, gående ut derpå, att ifrågavarande anslag skulle höjas till 100,000 kronor. För min del måste jag förklara, att jag icke kan vara med om detta ändringsförslag. Så vidt jag kan erinra mig, har det ifrågavarande anslaget i rikshufvudboken sammanförts med flera andra anslag till ett gemensamt reservationsanslag, och hvad som fattats i det ena anslaget har kunnat fyllas ifrån det andra. På detta sätt har man betäckt den brist, som uppstått vid folkskoleinspektörernas resor. Detta är orsaken till, att revisorerna icke framställt anmärkning emot att anslaget blifvit öferskridet, hvilket de eljest skulle hafva gjort. Jag kan därför icke för min del vara med om det nu framställda ändringsförslaget.

Då jag inom statsrevisionen var med om att framställa anmärkningar i afseende på inspektörernas resor, kunde jag väl näppeligen ana, att detta i någon mån skulle gifva anledning till framläggandet af detta förslag om en ny öfverinspektör eller, med andra ord, en ny förmyndare för våra folkskolor — ett förslag som ovilkorligen erinrar om den gamla satsen, att man icke bör och icke kan »bättra ondt med värre».

I statsrådsprotokollet talas om bristen på nödig kontroll i fråga om folkskoleinspektörernas resor. Det egentliga felet härvidlag är, att kontrollen varit och fortfarande åtminstone delvis är för slapp. Detta har varit orsaken till att konsten att skrifva reseräkningar hos en del inspektörer nått en utomordentligt hög grad af utveckling. Om blott nu gällande bestämmelser i fråga om kontrollen blefve allvarigare och kraftigare tillämpade — såsom man t. ex. gått till väga i Vesterås stift förliden höst — så är jag viss på, att man snart skulle kunna råda bot för detta onda.

Det heter vidare i statsrådsprotokollet: »Visst vore, att betydande besparingar kunde åstadkommas, om dessa resor mera planmessigt anordnades. I förordnandena för inspektörerna och särskildt i den för dem senast utfärdade instruktion hade anvisningar i sådant syfte lemnats, men för departementet hade ej funnits och funnes för närvarande ingen möjlighet att kontrollera, huru de af detsamma härutinnan lemnade föreskrifter tillämpades.» För min del tror jag dock ecklesiastikdepartementet om bättre. Jag föreställer mig, att departementet med någorlunda god vilja skulle ganska lätt kunna komma under fund med, huru det i detta fall förhåller sig. Det var icke svårt för statsrevisorerna; då bör det vara vida lättare för ecklesiastikdepartementet. Nu ha emellertid, såsom herrarne finna af förklaringar, fogade vid statsrevisorernas berättelse, åtskilliga

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

folkskoleinspektörer lofvat bot och bättring. En har till och med bestämt förklaradt, att han redan vidtagit åtgärder, ledande derhän, att han hädanefter icke kommer att göra någon resa, som varar kortare tid än 12 dagar; för så vidt jag kunnat finna, har han hittills icke företagit någon resa, som räckt längre än 6 dagar. Jag tror för min del, att om vederbörande kontrollerande myndigheter, likasom statsrevisorerna, göra sin pligt och skyldighet, skall det nog lyckas att, om jag så må säga, »få bugt» med folkskoleinspektörerna. Men icke lär en öfverinspektör kunna uträtta särdeles mycket i detta fall.

Hvad statsrådsprotokollet i öfrigt innehåller, har redan upptagits af andra talare. Jag skall endast med några ord bemöta hvad som der yttras om, att den ifrågavarande öfverinspektören skulle lemna »råd och anvisningar, som kunde vara behöfliga rörande tillämpning af författningar». Jag frågar: Äro då våra lagar så dunkelt och otydligt skrifna och de personer, som utnämnas till folkskoleinspektörer, sitt värf så pass litet vuxna, att det skulle behövas en särskild lagtolkare? Och om denna öfverinspektör skulle misstaga sig och tolka, såsom man säger, »aldeles uppåt väggarna» — hvad vore då vunnit? Man hade gjort »den sista villan värre än den första». Ty man får väl icke förutsätta, att denne öfverinspektör skulle vara aldeles ofelbar, ehuru malisen redan gifvit honom namnet »katekespåfve».

För mig är dock den viktigaste frågan denna: »Kan den föreslagne öfverinspektören gagna skolan?» Efter samvetsgrann pröfning måste jag härför obetingadt svara: »nej». Och till stöd härför skall jag be att få återropa så väl hvad som anförts af herr Törneblad m. fl. i deras vid betänkandet fogade reservation, som ock hvad af herrar Olof Jonsson, Sven Nilsson och Hammarlund i dag under diskussionen blifvit yttradt.

Åtskilliga talare hafva i folkskolans intresse yrkat bifall till den kongl. propositionen. Jag skall, herr talman, såsom en uppriktig och varm vän af folkskolans och folkupplysningens sak, be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den betänkandet vidfogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag har med flit afvaktat den senare delen af diskussionen just för att derunder få erfara, huru vida något missförstånd i afseende å det gjorda förslaget skulle komma att gifva sig form af bestämda påståenden eller icke, innan jag begärde ordet för att få säga, hvad jag anser böra sägas i denna viktiga fråga. Att jag härunder erfarit, att missförstånd i detta fallet verkligen egt rum kan jag icke neka till. Men jag har också med glädje erfarit, att flere talare insett betydelsen af Kongl. Maj:ts proposition i detta fall, och att till och med nu mot slutet motståndarne till densamma måst i själfva motståndet erkänna, att den innebär ett rätt och nödigt steg till en

reform, som icke längre bör uppskjutas. Skälen, hvarför ett uppskof med eller en ändring af denna reform ansetts önskelig, har jag endels icke fattat och endels icke kunnat erkänna såsom befogade.

Det har länge försports missnöje med den nuvarande inspektionen, och år efter år hafva statsrevisorerna gjort anmärkningar mot densamma i afseende på reseräkningarne. Men under tiden har det ingalunda varit för mig obekant, dock, jag beklagar det, mest genom korrespondens, att inspektörer funnits, hvilka icke fullgjort sitt kall med tillräcklig insigt och noggrannhet. Att så varit förhållandet på många ställen, har jag äfven hört af flere enskilde personer i denna kammare, och offentligen har detta nämnts i dag. Det säger sig sjelft, att med en sådan corps af folkskoleinspektörer som nu finnes, kan man icke begära utaf alla desse, som hafva åligganden af större vigt att fullgöra, att de skulle besitta hela den pedagogiska insigt, som är erforderlig för att öfvervaka och rätta en folkskollärare, som gjorde misstag. Sådana fall hafva också inträffat, då en inspektör har rättat en folkskollärare, just der denne handlat fullt rätt. En annan tid har derefter kommit en annan inspektör, som i ett liknande fall sagt alldeles motsatsen mot sin företrädare och gifvit läraren rätt. Huru skall man kunna vänta, att med den utveckling i pedagogiskt afseende, som tillkommit folkskolelärarna vid seminarierna, inspektörer, tagna dels bland presterskapet och dels bland andra med tjänst försedda personer, skola hafva full och noggrann kännedom om just de regler och det pedagogiska tarf, som måste enligt seminariernas undervisning hafva inhemtats för att på ett rätt sätt kunna fungera som folkskolelärare? Ju mer inspektörernas antal ökas, desto mindre säkerhet måtte det väl också finnas för, att hvar och en af dem skall vara vuxen sitt kall. Skola dessa fortfarande tagas hvarifrån man bäst kan, dels från presterskapet, som blott kan egna en ringa tid åt förrättandet af inspektionerna, och dels från seminarierna och skolorna, af personer, som förr eller senare måste gå tillbaka till sina kall, så har man allt skäl att frukta, att inspektionen, som till en början fullgjorde sitt åliggande förträffligt, så länge det egentligen var fråga om att tillse det alla yttre behof för folkskolan blefvo tillgodosedda, nu icke skulle kunna åstadkomma det väsentligaste, hvilket är att tillse, det folkskolans barn verkligen på bästa sätt blifva undervisade — och detta måtte väl vara det högsta målet.

Vi hafva nu nästan öfver allt i vårt land hus uppbyggda åt folkskolorna, vi hafva god materiel till undervisningen och till en stor del skickliga och dugliga lärare. Skulle vi nu anse inspektionen härmed hafva fullgjort allt hvad den borde göra och att ingenting vidare behöfde göras, så tager jag för gifvet, att vi till en början komme att stanna på den punkt, dit vi nu kommit, och sedan med omständigheternas magt sjönke tillbaka. Kan detta vara meningen, och bör man väl hafva sakerna så ordnade? Nej, ingalunda!

En talare på stockholmsbänken slutade sitt anförande med att

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.*

(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

(Forts.)

yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition; denne just i folkskoleväsendet kunnige och insigtsfulle man godkände ej blott det syfte hvartill jag sträfvat; han ville för detsamma, att inspektörernas antal skulle inskränkas samt att de helt och hållet skulle egna sig åt sitt kall. Detta är just, hvad äfven jag vill! Men, mine herrar, en stor reform — och det anser jag denna vara — åstadkommes icke med ett steg, det fordras flere; och vill man verkligen uträtta något, så måste man framför allt se till att taga det *första* steget rätt, och det första steget här är att medelst en duglig öfverinspektör tillse, att inspektörernas antal *inskränkes* och deras verksamhet utvidgas. Det är min öfvertygelse, att med en sådan duglig öfverinspektör skall inom en icke långt aflägsen tid sjelfva tendensen visa sig riktig, och vi få anledning att godkänna hvad han uträttat.

En plats för en dylik är nu begärd och till en sådan tror jag mig hafva, om Riksdagen härtill lemnar sitt bifall, funnit rätta personen. Det skulle då snart visa sig, att om han finge ostördt sköta detta kall i samråd icke allenast med folkskoleinspektörerne, utan äfven med seminarierna och skoloråden — ty det är dessa tre faktorer, som utgöra det viktigaste af det hela — vi skulle få hafva den glädjen att inom ett decennium se folkskoleväsendet hafva lyft sig från den punkt, hvarpå det nu står, till en ännu högre.

Man har sagt, att detta skulle åstadkomma större kostnader, och man har gjort upp kalkyler för att bevisa detta. Jag kan icke förstå detta, ty få vi personer, som helt och hållet egna sig åt denna befattning, så är det gifvet, att deras distrikt måste blifva större. Vi hafva redan två personer, som hafva så stora distrikt, att hvartdera nästan omfattar ett län. Vi hafva ett sådant i Skara och ett i Göteborgs stift. Dessa personer hinna med sina göromål på den grund, att de fått tjänstledighet och därför helt och hållet kunnat egna sig åt inspektionerna. Om nu flere mindre distrikt samman-slogos, är, såsom en talare nyss nämnde, ehuru han räknade för fort — jag har räknat mycket långsamt i detta fall — anledning att antaga, det vi skulle kunna nedsätta de nuvarande inspektörernas antal till hälften; och i så fall borde också reseräkningarna ställa sig derefter och likaså dagtraktamentena. Utgifterna måste på detta vis sjunka, och jag trodde icke, att Riksdagen kunde hafva något särskildt deremot. Vi få dock icke vänta detta under första året och icke heller under det andra. Vi hafva många alldeles utmärkta folkskoleinspektörer från presterskapet, hvilka, ehuru de allra minst vänta sig kunna få tjänstledighet, det vore skada att mista. Vi hafva förträffliga sådana från de allmänna läroverken, ja, äfvenså från folkskolorna, hvilka vi icke heller vilja mista.

Men det är också att tillse, att vi måtte kunna blifva af med *dem*, som icke förmå fullgöra sitt värf. Huru skall chefen för ecklesiastikdepartementet kunna bedöma detta? Hvem skall upplysa honom härom? Kanske folkskoleinspektörernas berättelser? Ingalunda. Kanske skall kan få kännedom härom utaf de anmärkninga,

som göras öfver deras reseräkningar? Icke heller det. Lika litet komma några upplysningar härom genom domkapitlen. Det har derföre erfordrats en mellanhand, och en sådan *har* funnits. Men i samma mån som folkskolornas mängd och skolbarnens antal så väsentligen ökats och dermed äfven inspektörernas, så har denna mellanhand måst inskränka sin inspektionsverksamhet till en litenhet eller de större seminarierna.

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Hvad beträffar den aktade chefen för folkskolebyrån inom ecklesiastikdepartementet, hvilken för icke länge sedan afgått från sitt embete, så kunde han i början af sin embetsutöfning sköta sina åligganden, dock med stor möda. Mot slutet kunde han det icke, utan måste då afstå från en del af det väsentliga för att tillgodose de löpande ärendenas nödiga gång. Han måste derför mest vara hemma i Stockholm, och när inspektionerna företogos, skedde dessa endast vid våra större seminarier. Vi hafva sedan dess fått småskoleseminarier och sådana, som gifva betyg till höger och venster åt lärjungarne efter olika röstskalar. Dessa söka sedan platser med anspråk på att få sådana på grund af sina erhållna betyg. Inga försök hafva, mig veterligen, gjorts af reservanterna att säga, huru härmed för framtiden skall förfaras. Det är dock en så vigtig sak för det hela, att man icke, då platser sökas, låter på grund af origtigt gifna betyg, dessa personer få platserna, att det väl måtte anses behöfligt att få det ändradt. Men vi hafva ännu mer än detta att söka få bättradt. En inspektion af en särskild folkskola tillsammans med skolrådet och efter samråd med seminariet, det har förut icke funnits, men borde finnas! Vill man hafva en *verklig inspektion*, får man således först tänka sig, att den person, som har en sådan om händer, har detta ensamt att sköta. Skulle han nu tillika sköta det så kallade administrativa, så visar det sig gifvet, att detta vore en ren omöjlighet. Jag ber kammaren blott att läsa igenom hvad som står anfördt ur statsrådsprotokollet på 33:dje sidan i betänkandet. Det är verkligen så öfverfylldt af ärenden på detta område, att en person har nog med att sköta detta, om han skall göra det nöjaktigt. Man kan icke härtill taga hvem som helst; ty en mängd svårlösta och invecklade frågor förekomma, såsom klagomål och regleringar, frågor rörande döfstumundervisningen m. m., och detta upptager hela tiden, ända till den grad, att äfven expeditionschefens hjälp erfordras för att få alla dessa ofta ytterst svåra mål afgjorda. Alltså, skulle Riksdagen vilja, att hela skötseln af folkskolebyrån lades i en mans hand, så finge vi också afstå från inspektionen eller också hafva den sådan, som den hittills varit skött, blott genom korta besök vid seminarierna någon gång på året.

Man har trott, och det har äfven blifvit sagdt, att denne öfverinspektör skulle få en sådan besynnerlig tjänst, att han liksom skulle »sväfva mellan himmel och jord», utan att hafva något särskildt att sköta annat än att då och då gifva rapporter till departementschefen. Nej, mine herrar, så har icke *jag* tänkt mig saken! Denne

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

(Forts.)

person måste, enligt min mening, vara den föredragande, och det i sjelfva beredningen, i alla organisationsmål, som röra folkskolan. De äro jemförelsevis få till antalet, men onekligen de för folkskolans framgång allra viktigaste. Och genom denna person blir det först möjligt att ställa i ett samband just dessa tre faktorer, som jag nämnt, nemligen skolråden, seminarierna och folkskoleinspektörerna. Då först kan departementschefen svara på en fråga angående folkskoleväsendets tillstånd i den och den delen af riket eller i den och den enskilda skolan. Om den frågan göres nu, eller om den frågan gjorts till någon af mina företrädare, så har han antingen icke kunnat svara alls eller ock måst ge ett undvikande svar; ty den saken kunde han icke känna. Folkskoleinspektören kan känna det och skolrådet på stället och enskilda personer, men ej departementschefen.

Då man vill närmare se, hvilket resultat reservanterna hafva kommit till, så är det det, att vi skola låta saken vara så som den är. Ja, mine herrar, låt då så vara! *Det* är det ju i sin ordning, att folkskolebyrån får till chef en fackman, och man bör då utse någon, som i möjligaste måtto tillika kan sköta det administrativa. Men det är klart och tydligt visadt, att föreningen af dessa tvenne åligganden är omöjlig i en person. Hvert och ett af dessa tager så helt och hållet upp sin man, att vill man allvarligen, att *det* skall ske, som man bör vilja skola ske, står det icke till att förena dessa åligganden hos en person.

Man talar om den nyinrättade platsen och om huru farligt det är att tillskapa en ny embetsman. Men det är ju icke obekant för kammaren, att han är begärd blott för några år. Det första steget borde på detta sätt tagas. Skulle Riksdagen efter dessa år finna, att det gagnar till intet, så är det lätt att få den mannen bort. Men jag är lifligt öfvertygad om, att när dessa år hafva gått, alla redan en sådan ändring till ett bättre skall hafva visat sig, att Riksdagen gerna ser att en sådan inspektion fullföljes.

Man har sagt att de stora reseräkningarna skulle bero på att de nuvarande inspektörerna hafva så mycket att göra med andra tjänsteåligganden, att de behöfva resa fram och tillbaka planlöst. Detta är sant; men *det* är icke fulla sanningen. Den måste sökas i denna idkeliga och oförståndiga inspektion, som mångenstädes skett, då inspektören reser utan egentligt ärende, då han till och med har så litet reda på sig, att han kommit på inspektion då skolan redan slutat, men reseräkningen — den uteblifver ändock icke. Det är helt visst detta oförståndiga och idkeliga inspekterande, som framför allt vållat större delen af den höga siffra, till hvilken reseräkningarna gått. Det är härpå man bör fästa uppmärksamhet. Mycket kan i detta fall åtgöras genom öfverinspektören.

Man har äfven sagt, att han skulle sitta här i Stockholm och föreskrifva, huru inspektörerna skola resa. En sådan galenskap trodde jag icke skulle kunnat falla någon in. Han skall tvärt om vara ute

i distrikten och der sammankalla inspektörerna samt komma med dem öfverens om till hvilka skolor inspektionen närmast bör sträcka sig och till hvilka icke. Det finnes nemligen skolor, der allt går så bra — jag har sjelf sett en sådan förlidet år — att det vore orimligt, om inspektören skulle besöka dem många gånger om året; och der kan han afstå derifrån. På detta sätt skulle öfverinspektören väl kunna tjena in sin lön. Men han skulle tjena in den på ett mycket förträffligare sätt derigenom, att han får införd den enhet i afseende på de råd, som skola ges åt de särskilda skolorna, hvarigenom den ene icke säger eller förbjuder ett, den andre ett annat. Ty vi få väl antaga, att i pedagogiskt afseende är insigten hos seminarielärarne i allmänhet större än hos sjelfva inspektörerna. Det skulle således kunna åstadkommas en öfverensstämmelse dem emellan genom öfverinspektören, som skulle vara i hög grad gagnelig.

I reservanternas anförande förekommer något, som jag trodde att reservanterna skulle taga för gifvet. Det heter der: »På grund af hvad sålunda anförts och under uttalande af den öfvertygelse, att det högst afsevärda målet af en på samma gång lifskraftig och, hvad resorna vidkommer, med mindre kostnader än nu förenad folkskoleinspektion, kan vinnas genom en i ecklesiastikdepartementets fackbyrå för folkundervisningen företagen undersökning af de olika möjligheterna för åstadkommande af en sådan inspektion», etc. Ja, mine herrar, jag trodde icke att någon skulle kunna misstänka, att man komme fram med en kongl. proposition till Riksdagen, utan att någon undersökning, på hvad sätt ändamålet med densamma skulle kunna nås, förut skett. Och hvad beträffar denna undersökning inom folkskolebyrån, så kan jag säga med full sanningsenlighet, att inom denna byrå i sitt nuvarande skick är omöjligt att kunna uppnå det resultat, som Kongl. Maj:t åsyftat och för folkskolan kan vara gagneligt. Det finnes inom departementets expedition fyra byråer. Hvar och en har sin uppgift. Folkskolebyrån har sin också. Och numera, sedan den förra chefen är död, kan man säga att tjänstemännen derstädes äro helt och hållet upptagna af administrativa göromål, och att expeditionschefen med biträde af kanslisekreterarne har fått åtaga sig *det* arbetet. Det står han i längden icke ut med, och det blir ändock ingen inspektion.

Man har erkänt, att detta förslag verkligen är ett försök att göra. En ärad talare på stockholmsbänken sade, att han hade hört den högst förtjente mannen om folkskoleväsendet, som han kände äfven såsom ecklesiastikdepartementets chef, för 12 år tillbaka yttra en tanke just i den rigtning, som detta förslag utvisar. Ja, det hörde jag honom också yttra och det många gånger. Det borde skett redan då. Men det fans omständigheter, som gjorde att det icke skedde då. Det har icke skett sedan heller. Men hvarför det nu ytterligare skulle uppskjutas ännu längre, då man på de sista åren tagit det i förnyadt öfvervägande, vet jag verkligen icke.

Men, säger man, här föreligger icke en fullständig reformplan!

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

Nej, mine herrar, det går icke så lätt, vare sig att uppgöra en sådan eller att genomföra den. Men en ting kan man våga på, om man utgår från det, hvarom alla äro ense, nemligen att den nuvarande inspektionen ej duger; det är, att taga första steget till förbättring. Och det har jag ansett vara min skyldighet att framlägga förslag härtill. Vill Riksdagen, som erkänner att något behöfver ske, icke taga detta steg, nå väl, då få vi fortsätta på det gamla sättet. Men huru inspektionen då skall komma att fullgöras, det kan kammaren sjelf tänka sig. Ett af de två: antingen öfverlåta administrationen af folkskolan åt oansvariga unga jurister, eller ock anställa en därför kvalificerad person som öfvertager detta, men som saknar tid och dessutom icke duger att verkställa inspektionen, vare sig vid folkskoleseminarierna, ännu mindre af inspektörerna sjelfva.

Jag anser i allmänhet icke rätt att söka bemöta enskilda talarers yttranden, der de förut äro bemötta af någon i kammaren; och det gör att jag icke heller nu vill upptaga tiden längre. Jag öfverlemnar helt och hållet åt kammaren sjelf, på grund af de öfveranden som gjorts dels skriftligen här i utskottsbetänkandet och i den kongl. propositionen, dels muntligen af enskilda personer och nu af mig, att afgöra, om kammaren verkligen vill ännu undanskjuta en reform, till hvilken första steget genom den kongl. propositionen är taget.

Herr Elowson: Det synes mig vara gifvet, att den centrala ledningen af landets folkskoleväsen måste vara förlagd inom folkskolebyrån i ecklesiastikdepartementet. Men om så är, synes deraf blifva en nödvändig följd, att till chef öfver densamma sättes en person med pedagogisk utbildning. Kongl. Maj:ts förslag gör en afvikelse från detta enligt min mening nödvändiga vilkor, och förden skull anser jag mig icke kunna biträda detsamma.

Det säges att de administrativa göromålen ökas i väsentlig grad inom folkskolebyrån. Om så är, synes det naturligaste vara, att de krafter, hvilka kunna vara egnade att handhafva dessa administrativa göromål, förstärkas.

De administrativa ärendena böra väl i allt fall passera expeditionschefen, innan de föredragas för herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. För den skull synes det, som skulle de ökade administrativa göromålen bäst tillgodoses genom att tillsätta en för deras förberedande behandling lämpad tjänsteman. Chefen för folkskolebyrån åter måste vara en fackman, ty eljest skulle folkskolan icke tillgodoses.

Nu har man här i kammaren hört framställas ett yrkande af herr Sven Nilsson i Efveröd, hvilket afser endast en förhöjning af anslagsbeloppet, och då jag anser, att detta är riktigt och godt, vill jag ansluta mig dertill. Jag anhåller följaktligen, herr talman, om bifall till herr Sven Nilssons yrkande.

Herr Berg från Stockholm: I likhet med min kamrat på Stockholmsbänken kan jag icke annat än uttala mitt beklagande öfver, att jag måste uppträda mot ett förslag, hvars *syfte* ju är att gagna den institution, som ligger mig varmast om hjertat. Men det kan icke hjälpas. Jag har nemligen den uppfattningen, att detta förslag icke i någon mån är egnadt att föra folkskolans sak framåt.

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Ports.)

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastik-departementet har såväl i sitt anförande i dag som förut i statsrådsprotokollet uttalat så många och skarpa anmärkningar mot den nuvarande folkskoleinspektionen, att jag i den delen icke behöfver tillägga något alls. Så vida hans anmärkningar rigtat sig mot det hittills följda *systemet* för inspektionen, icke mot inspektörerna personligen, kan jag till alla delar instämma med honom.

Hans första anmärkning är denna: »De ekonomiska och yttre organisatoriska förhållandena, som förr och med rätta togo uppmärksamheten i synnerligen stort anspråk, hafva med folkskolans kraftiga utveckling under de senaste årtiondena trädt mera i bakgrunden och lemnat rum för ett högre och väsentligare intresse. Det gäller numera för inspektionen att mera rigta sig åt skolans inre förhållanden och att, för att utveckla och förbättra dessa, söka, med noggrann kännedom om de grundsatser, som dervid böra följas, arbeta på väckandet af såväl lärarnes som skolrådets och skolrådsordförandens intresse för dessa grundsatsers tillämpning.»

Men då man nu frågar sig, *hvarför* den nuvarande folkskoleinspektionen, såsom herr statsrådet mycket riktigt säger, *icke* motsvarar dessa anspråk, så är det tydligen därför att man enligt det hittills följda systemet uppdragit densamma åt personer, som måste sköta den som en *bisyssla* och ofta icke ens äro *skolmän*. Då så är fallet — då inspektörerna till en stor del ej äro fackmän och, äfven om de det äro, ej hafva tid att odeladt egna sig åt folkskolans tjänst — så är det icke underligt, att de icke kunna tillfredsställa de anspråk, som statsrådet med rätta ansett, att man måste ställa på dem.

En annan anmärkning är följande: »De förhållanden, som äro föremål för inspektionens uppmärksamhet, betraktas och bedömas af de särskilda inspektörerna från alltför olika synpunkter, och hvarje enskild inspektör arbetar för mycket för sig sjelf utan samråd och samverkan med vare sig skolråden eller öfriga inspektörer. Genomförandet af likformiga, af *erfarenheten vunnna och bekräftade grundtankar för undervisningens anordnande* försvåras häraf.

Äfven här finner man, att verkliga orsaken till det påpekade missförhållandet är det följda *systemet*: inspektörsbefattningarne hafva uppdragits åt femtio till sextio personer af olika lefnadsställningar och sysselsättningar, en stor del alldeles i saknad af den pedagogiska fackbildning och erfarenhet, som fordras för genomförandet af dessa »likformiga, af erfarenheten vunnna och bekräftade grundtankar för undervisningens anordnande», hvarom herr statsrådet talat.

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

Inspektörsberättelserna och inspektörsmötena äro, säges det vidare, alldeles för oviga apparater för att kunna gifva den behöfliga sammanhållningen. Men hvarför äro då de nuvarande inspektionsberättelserna så odugliga? Hufvudsakligen därför, att de äro så *många*. De utgöra tillsammans ett par mycket digra luntor, men om man bläddrar i dem, skall man snart finna, att deras pedagogiska värde ingalunda motsvarar deras rymd: de flesta af dessa femtio till sextio små rapporter äro af särdeles mager beskaffenhet.

Icke heller det andra af de till buds stående medlen, nemligen de någon gång förekommande *inspektörsmötena* äro, heter det vidare, härvid tillfyllestgörande. Äfven de sägas vara en allt för ovig apparat. Men hvarpå grundar sig denna öfverklagade ovighet, om ej på det af Kongl. Maj:t följda inspektionssystemet? Ty icke kan man väl begära, att vederbörande synnerligen ofta skola samman draga denna stora skara af små inspektörer, mellan femtio och sextio personer, isynnerhet som man ganska väl vet, att de fleste icke äro fackmän och att således af dem just icke kan vara mycket att lära. Många hafva ej från början någon pedagogisk bildning och måste sedan egna sin mesta tid åt helt andra saker. För resorna kunna de, såsom statsrevisorerna visat, afse endast små mellantider mellan sina egentliga befattningar.

Häraf synes, att hufvudskulden till alla dessa olägenheter ligger hos det hittills följda systemet med en mängd små inspektörer, af hvilka de flesta strängt taget blott äro *dilettanter* på folkskolans område. Det nu föreliggande förslaget förutsätter detta system och skulle blott ytterligare befästa detsamma. För min del tror jag ock, att hvarje folkskoleman måste motsätta sig detsamma, och detta såväl med hänsyn till sjelfva inspektionen som med hänsyn till anordningen af folkskolebyrån. Från folkskolans synpunkt måste man uppställa den fordran, att såväl folkskolestyrelsen som folkskoletillsynen skola ligga i fackmäns händer. Enligt förslaget skulle en jurist blifva chef för folkskolebyrån och en pedagog hans biträde. Men detta vore enligt min tanke att vända upp och ned på hela anordningen och göra hufvudsaken till bisak och bisaken till hufvudsak. Då fråga är om undervisningsväsendet, måste naturligtvis det rätta vara att göra fackmannen-pedagogen till chef samt juristen till hans biträde.

Då jag icke kan komma till någon annan uppfattning, än att vi genom ett bifall till förslaget fortfarande skulle få en väsentligen byråkratisk folkskolestyrelse och en väsentligen dilettantmässig inspektion, så måste jag motsätta mig förslaget.

Herr Wijkander: Jag skulle gerna vara med om ett förslag, som skulle afhjelpa de väsentligaste bristerna i folkskoleinspektionen, men betänkligheterna mot den nu föreslagne öfverinspektören äro så påtagliga, att jag svärligen kunnat rösta för förslaget, äfven om denna fråga kommit ensam.

Det försvar, som från statsrådsbänken framstälts, har icke lyckats häfva dessa betänkligheter. Oaktadt således tillräckliga skäl för att rösta mot förslaget hafva anförts, synes det mig dock, som om detta förslag har ändå större betänkligheter än de, som röra inspektionen.

Man behöfver icke vara skarpsynt för att se, då man läser Kongl. Maj:ts proposition, att det icke är så mycket tanken på sjelfva inspektionen, som föranledt förslaget, utan fast mera tanken på den mängd göromål, som hopa sig i departementets folkskolebyrå. Det är för att afhjelpa detta, som förslaget fått denna form. Det är ganska anmärkningsvärdt, att då vid riksdagen 1862—63, första gången genom en motion af Carl Ekman förslaget framställdes att bilda en folkskolebyrå, framkommo båda de förslag, som nu kämpa mot hvarandra om företrädet, det ena att få en sakkunnig folkskolebyrå och det andra att få en jemte departementet stående öfverinspektör. Samtliga stånden uttalade sig då mot en öfverinspektör och förklarade, att de icke ville veta af en person, som skulle handlägga dessa ärenden i departementet, skulle, som det yttrades i borgarståndet, blifva en *skrifvare*. Denna synpunkt är för mig den viktigaste, och jag har svårt att tänka mig, hur Kongl. Maj:t skulle kunna ordna förhållandena i byrån, om man skulle hafva en sakkunnig öfverinspektör, som större delen af året skulle resa land och rike ikring, och departementschefen, för att sköta de pedagogiska frågorna uuder hela den tid öfverinspektören är borta, hafva till biträde en byråchef, som ej förstår att handlägga dessa ärenden. För mig synes det oegentligt att här tala om enhet, ty man kan visserligen få en formel enhet inom inspektionen, men icke en enhet mellan denna och folkskolebyrån och departementschefen.

Det kommer att blifva mycket sällsynt, att departementschefen haft anställning vid folkskola eller direkt haft med sådan att göra. Han måste hafva en inspektör, som förstår dessa frågor. Det synes mig vara enda sättet att få en verklig enhet i byrån, att det är en sakkunnig byråchef. Sedan blir det en annan fråga, hvem som inspekterar. Detta kan ske så, att någon person får ett tillfälligt förordnande att göra det. Det kan ordnas på många sätt, och jag hoppas, att man längre fram skall kunna påräkna ett utarbetadt förslag från Kongl. Maj:t. Men hufvudsaken är, att föredraganden i statsrådsberedningen är en person, som har reda på folkskoleförhållandena och kan föredraga dessa ärenden. Det står i den Kongl. propositionen att till byråchef skall tagas en person, som har »verklig embetsmannabildning», och detta lär betyda en person, som har tagit kansliexamen. Jag tror nog att det kan behöfvas ganska lång träning att lära sig skriva, men jag tror att det går lättare att så småningom lära sig äfven det, om man är sakkunnig.

För min del anser jag denna sida af frågan så viktig, att jag på denna grund ber att få yrka bifall till herr Sven Nilssons förslag.

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.

Herrar *Collander* och *Johnsson* i Thorsberg instämde i detta yttrande.

Herr *Sven Nilsson*: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning af den anmärkning, som hr *Petter Andersson* gjort mot mitt yrkande. Jag vill påpeka, huru som ecklesiastikministern sjelf, såsom synes på sid. 35 i statsutskottets betänkande, upplyst, att inspektionsanslaget, hvilket är ett reservationsanslag, öfverskridits med 5,000 kronor om året. Vi hafva således en sorglig erfarenhet af att reservationsanslag å nyo öfverskridits, och det är för att förekomma detta, som jag föreslagit att höja anslaget till hvad som verkligen behöfs. Det är ju möjligt, att genom de åtgärder, som komma att vidtagas vid ordnandet af inspektionen, eller med anledning af hvad som vid Riksdagen förekommit, denna förhöjning icke skall behöfvas, men då har ju Riksdagen rätt att minska anslaget och sätta ner det igen. Som sagdt, det är för att förebygga, att anslaget skall öfverskridas, som jag ansett, att det borde ökas något.

Det var något oväntadt att få höra från statsrådsbänken, att en stor del af folkskoleinspektörerna icke äro vuxna sitt kall. Det är beklagligt, att icke detta tagits i betraktande vid deras utnämning, och jag tror att, om landstingen fått utse dem, något sådant aldrig skulle kommit i fråga.

Det var icke någon nyhet för ledamöterna i statsutskottet att från statsrådsbänken höra, att man redan på förhand hade en person gifven till platsen, och herr statsrådet trodde, att det äfven ur den synpunkten skulle vara synnerligen lyckligt, om anslaget nu beviljades. Men skulle den person komma i fråga, som jag hört uppgifvas, så vågar jag bestämdt påstå, att motsatsen kommer att inträffa mot hvad man väntat.

Man har och från statsrådsbänken hört, att man skulle kunna sätta ner inspektörernas antal till hälften. Det är klart att, om detta skall kunna ske, inspektörerna icke få hafva någon annan tjänstebefattning vid sidan af sin inspektörstjänst, men då skulle antalet kunna minskas med till och med mer än hälften äfven under nuvarande förhållanden.

Herr statsrådet trodde också, att man omöjligt kunde få noggrannare upplysningar om huru det ginge till vid inspektionen, om icke en sådan öfverinspektör tillsattes. Jag deremot tror, att folkskolebyråns chef skulle kunna lemna alla erforderliga upplysningar, då han kunde mera egna sig åt folkskoleinspektionen, om han finge erforderligt antal bitråden att sköta andra, mindre viktiga ärenden inom departementet.

Vi hafva den erfarenheten i vårt land, att när man väl fått en tjänsteman tillsatt med lön, så är det icke så lätt att sedan få bort honom, och herr statsrådet sade sjelf om den ifrågakomne tjänstemannen, att sedan han kommit dit, så kommer han nog att sitta kvar, och det tror jag också. Jag tycker, att det är något

vågadt att nu taga det första steget på en reformbana, hvarom man icke på ringaste sätt vet, huru den ser ut. Jag skulle därför anse önskligt, att, om det föreliggande förslaget nu faller, hufvuddragen af den reform, ecklesiastikministern bebådat, meddelades Riksdagen. Och skulle denna reform, som ecklesiastikministern tänkt sig, läggas fram på samma gång som detta förslag, så tror jag i motsats mot honom, att det är lättare att få igenom det förslag, han velat framställa, om det går i folklig och rätt riktning, men man skall icke besluta att taga på hand något, som man icke ser. Jag har emellertid, som sagdt, ansett mig böra framlägga mitt förslag om höjande af anslaget, för att det skall blifva tillräckligt för det ändamål, som dermed afses. Jag vidhåller detta mitt förslag.

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

Herr Andersson i Högkil: Med anledning af hvad här yttrats om ett öfverskridande af ifrågavarande anslag, skall jag be att få upplysa, att detta anslag jemte åtskilliga andra sammanförts till ett helt under den gemensamma titeln: *folkundervisningen*, och att detta är ett reservationsanslag på tillhoppa 514,925 kronor. Det var därför min liksom åtskilliga af de andra revisorernas uppfattning, att man här hvarken borde eller kunde framträda med någon anmärkning om ett öfverskridande af det anslag, som här särskildt åsyftas, då anslaget i sin helhet icke blifvit öfverskridet. Detta är nemligen icke fallet, enär åtskilliga af de andra anslagen under denna titel lemnat öfverskott, och därför är det onödigt att höja nu ifrågavarande anslag.

Detta är min åsigt i saken.

Herr vice talmannen Danielson: Herr talman! Då jag bidragit till utskottets förslag, skall jag be att få yrka bifall dertill. Jag tycker, att här angifvits så goda skäl för en sådan förändring, som ligger i utskottets hemställan, att jag icke behöfver dertill lägga många ord, men jag vill säga, att om vi skola bygga på den tanken, som framkastats, att göra till inspektörer blott sådana, som skulle uteslutande egna sig åt detta uppdrag, så skulle vi få sämre stäldt än nu.

Då en del af reservanterna och många med dem instämt i yrkandet, att anslaget skall höjas till 100,000 kronor, så återstår blott den skilnaden, om man skall låta Kongl. Maj:t på bästa sätt ordna denna inspektion eller låta allt fortgå på det gamla viset. Jag hade önskat, att i utskottets kläm skulle ingå en bestämmelse derom, att den person, som skulle få sig anförtrord öfverinspektionen, skulle förordnas på viss tid, högst fem år. Nu hafva vi från statsrådsbänken hört, att man der icke heller tänkt sig annat än att förordna personen i fråga på en tidsperiod af fem år, och därför anser jag att, om man blefve missbelåten med en sådan åtgärd, Riksdagen dock har frågan så att säga i sin hand igen. Derfor tycker jag, att man bör låta Kongl. Maj:t ordna denna inspektion

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

på bästa vis; och då det icke kan komma i fråga att förordna öfverinspektör på längre tid än fem år, så kunna vi ju våga oss på detta försök. Att, såsom det nu är, det finnes påtagliga brister i detta fall, hafva Riksdagens skrivelser och statsrevisorernas berättelser visat. Något måste följaktligen göras, och då synes mig, att man bör försöka med hvad nu föreslagits. På dessa och för öfrigt anförda skäl, som synas mig mycket talande, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Ett par under diskussionen framhållna skäl för tillsättande af en öfverinspektör ber jag att få upptaga till bemötande.

Flere talare hafva framhållit, att den nye tjänstemannen skulle verkställa inspektion af småskolelärareseminarierna och att en dylik inspektion vore väl behöflig för åstadkommande af enhet i småskolelärarinnornas betyg m. m. Det är alldeles riktigt, att här vid lag saknas en sådan enhet som vid folkskoleseminarierna. Men det är alldeles felaktigt, om man vill göra den meningen gällande, att tillvaron af enhet inom folkskoleseminarierna är beroende derpå, att dessa hafva inspektion, och att frånvaron af enhet inom småskolelärareseminarierna beror på att sådan inspektion der saknas. Enheten inom folkskoleseminarierna beror helt naturligt derpå, att de hafva en gemensam stadga. I denna är föreskrifvet, hvilka kurser som skola genomgås, lärotidens längd, huru betygen skola uppsättas och hvad som fordras för examen m. m. Men ingen sådan gemensam stadga finnes för småskolelärareseminarierna. Somliga hafva en lärotid på 6 veckor, andra på 8 månader. Tror man då verkligen, att en inspektion skall kunna bringa enhet i de utexamineras betyg? Vill man hafva en dylik enhet, bör en stadga utarbetas, men detta kan väl ske utan tillsättande af en öfverinspektör. Och kommer en stadga för småskoleseminarierna till stånd, skall nog så småningom uppstå likformighet i betygen — vare sig inspektion finnes eller icke.

Jag kan så väl sätta mig in i hr Nils Peterssons tankegång. Han vill icke vara med om den reform, som hr statsrådet ifrågasatt. Han vill hafva de nuvarande många inspektörerna kvar, och då är det äfven naturligt, att han vill hafva en dylik öfverinspektör, som håller samman det hela. Men vill man det, som här i propositionen talas om, eller ett fåtal inspektörer, då må man kasta öfverinspektören öfver bord. Det var sålunda ett fullkomligt miss-tag af talaren på östgötabänken, då han trodde, att jag *efter* reformens genomförande skulle vilja vara med om öfverinspektören. Sedan man fått ett fåtal inspektörer, blir öfverinspektören öfverflödig. Jag tror, att byråchefen då mycket väl kan åstadkomma den enhet, som behöfs, genom att anordna tidtals återkommande möten mellan inspektörerna.

Vidare har det sagts, att departementet icke kan kontrollera de många inspektörerna; att det egentligen är biskoparne, som till-

sätta dem genom sina förord, på hvilka departementschefen måste lita o. s. v. Men blir antalet mindre, blir det väl ingen omöjlighet för departementet att taga reda på hvad de duga till.

I sammanhang härmed skulle jag vilja rekommendera en annan åtgärd i fråga om inspektörernas tillsättning: annonsera platserna lediga till ansökning och låt någon myndighet yttra sig om de olika sökandena. Derigenom blefve man qvitt det nuvarande hemlighetsmakeriet.

Slutligen har det sagts, att chefen för folkskolebyrån icke hinner med alla de ärenden, som komma på hans lott. Derpå svarar jag: det veta vi icke, ty vi hafva icke någon chef för folkskolebyrån. Låt oss först få en duglig chef, en man i sina bästa år, en man med insigter och erfarenhet på folkskolans område, och låt honom få vid sin sida nödigt antal biträden att sköta de administrativa och juridiska ärendena — låt oss då se till, huru vida det blir omöjligt för chefen att egna tillbörlig uppmärksamhet åt de mycket viktiga pedagogiska ärendena.

Vi stå nu vid en vändpunkt. Chefsplatsen på folkskolebyrån är ledig, och nästa år utgå de nuvarande folkskoleinspektörernas mandat. Det är således en ganska lämplig tid att nu vidtaga reformer, så inom folkskolebyrån som inom folkskoleinspektionen. Det mål, Kongl. Maj:t velat vinna genom tillsättande af en öfverinspektör, skall helt visst kunna ernås i långt högre grad, i fall man går en annan väg: en framstående pedagog som byråchef och ett fåtal pedagoger som inspektörer.

Hr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet antydde, att om icke det nu föreslagna steget toges, så får allt förblifva på det gamla viset. Jag hoppas lifligt, att han redan vid nästa års slut skall finna skäl att påbörja genomförandet af den reform, han själf föreslagit, i fråga om tillsättning af fackmän såsom folkskoleinspektörer. Och i denna förhoppning yrkar jag afslag å förslaget om anställande af en inspektör öfver inspektörerna.

Herr Beckman: Endast några ord för att göra ett berigtigande. Det gäller en sak, som jag anser olämpligt att låta stå oemotsagd i protokollet. Jag syftar på en missuppfattning af hr ecklesiastikministern rörande ett mitt yttrande angående statsrådet Carlson. Jag nämnde, att han vid den tid jag blef folkskoleinspektör uttalade den åsigt, att folkskoleväsendet redan då nått en sådan utveckling, att inspektionen borde egna sina krafter hufvudsakligen åt skolans inre utveckling. Men jag yttrade alldeles icke, att han skulle antydt, att rätta sättet att vinna inspektionens mål vore tillsättandet af en öfverinspektör. Detta har jag icke sagt, det har ej heller han sagt — åtminstone icke till mig, hvarken då eller senare.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den af herr Törnebladh m. fl.

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)

afgifna reservationen; och 3:o bifall till herr Sven Nilssons under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen gaf propositioner å hvar och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr Sven Nilssons förslag. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo de återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till den förenämnda reservationen, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 9:de punkten i statsutskottets utlåtande n:o 9 antager yrkandet om bifall till den af herr Törnebladh m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Efter det herr vice talmannen aflemnadt sin röstsedel, uppstod herr talmannen och hans plats intogs af herr vice talmannen. Sedan vidare uppropet för röstsedlarnes aflemnande fortgått till och med herr Mankell, intog herr talmannen åter sin plats, och begärdes då ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Jag förmodar, att herr talmannen märkt, att i voteringsurnan genom misstag kommit att ligga kvar en sedel från föregående omröstning, ty det kan eljest icke förklaras att, sedan vice talmannen och tre representanter nedlagt hvar sin röstsedel i urnan, det dock, enligt hvad flere med mig uppogade, fans fem röstsedlar der. Jag hemställer, om icke herr talmannen ville tillåta nytt upprop.

Med anledning af hvad herr Hedin sålunda anfört, beslöt kammaren, på hemställan af herr talmannen, att de redan aflemnade röstsedlarne skulle annulleras, och nytt upprop för röstsedlarnes aflemnande anställas.

Efter det röstsedlarne aflemnats och uppräknats, befans, att 129 ledamöter röstat ja och 72 nej; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i 9:de punkten af utlåtandet n:o 9, bifaller herr Sven Nilssons under öfverläggningen framställda yrkande, röstar

*Ang. förhöjdt
anslag till
folkskole-
inspektionen
m. m.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Törnebladhs m. fl. reservation.

Denna senare votering utföll med 93 ja och 108 nej; hvadan kammaren, med afslag å utskottets hemställan, godkänt den af herr Törnebladhs m. fl. afgifna reservationen.

Herr friherre Nordenskiöld begärde härefter ordet och yttrade: Med anledning af det missförstånd, som egt rum vid den föregående voteringen, vill jag nämna, att den röstsedel, som ansågs af misstag hafva kommit med, antagligen var min, hvilken aflemnades strax i början af uppropet, men möjligen ett ögonblick innan mitt eget namn uppropades. Jag aflägsnade mig genast, hvilket icke tyckes af omgifningen hafva observerats.

§ 5.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten af Andra Kammarerna, friherre A. H. Fock, tills vidare ej får lemna sina rum till följd af bröstkatarrh, intygar
Stockholm den 22 April 1891.

A. Werner,
legit. läkare.

§ 6.

Härefter fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, dervid

Punkten 10

Lades till handlingarne.

I *Punkten 11*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att en inom Andra Kammarerna af herr G. Elowson väckt motion (n:o 121) om anvisande af ett förlagsanslag å 25,000 kronor till befrämjande af pedagogisk gymnastik vid landets folkhögskolor icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
befrämjande af
pedagogisk
gymnastik vid
rikets folkhög-
skolor.*

Ang. ifrågasatt
anslag till
befrämjande af
pedagogisk
gymnastik vid
rikets folkhög-
skolor.

I fråga härom anförde nu:

(Forts.)

Herr Elowson: Då jag väckt motion om anslag till befrämjande af gymnastikundervisningen vid landets folkhögskolor, har jag dermed afsett att gifva uppslag till förbättring af gymnastiken för den del af befolkningen, som hufvudsakligen egnar sig åt kroppsarbete. Som vi veta, skall gymnastik ega rum i folkskolorna. Med denna gymnastik är det emellertid icke mycket bevändt. Jag har därför trott, att, om gymnastik blefve införd i folkhögskolorna, detta skulle först och främst vara till omedelbart gagn för eleverna vid folkhögskolorna och för det andra medelbart väcka intresse för gymnastiken inom de djupa leden, hvarigenom de gymnastiska öfningarna inom folkskolorna skulle vinna betydligt mera i omfång, än hittills egt rum.

Gymnastikens betydelse är naturligtvis att verka välgörande på den menliga organismen i dess helhet. De gymnastiska öfningarna stärka kroppen, utveckla musklerna, hårda nerverna. Men de hafva ock betydelse för människans sjäslif just på grund af den vaxelverkan, som eger rum mellan kropp och själ. Jag har i motionen antydt detta, då jag sagt, att »de gymnastiska öfningarna alstra glädje, lifskraft och lefnadsmod».

I vårt grannland Danmark befinner sig gymnastiken på en mycket hög ståndpunkt inom folkhögskolan, och den utbreder sig derifrån till den ungdom, som redan lemnat skolan och egnar sig fortfarande åt manliga idrotter. I Danmark finnas för närvarande icke mindre än 80 folkhögskolor. Gymnastiken är ett ämne, som knappast saknas i en enda af dem. Att detta för gymnastiken glädjande förhållande kunnat konstateras, är väsentligen en följd deraf, att Lings system blifvit i Danmark infördt. I dessa danska skolor är gymnastiken frivillig, men icke förty finner man af uppgifterna derifrån, att icke mindre än nittio procent af eleverna deltaga i densamma. I flera af dessa danska folkhögskolor hållas särskilda kurser och repetitionskurser för utbildande af hvad danskarne kalla »Førere» — vi kunde säga »instruktörer» eller, om man så vill, »lärare». Dessa personer få vanligen användning som lärare vid kringliggande folkskolor. Häraf finner man, hvilken mäktig rörelse detta är, ja, en kraftig häfstång till folkets höjande i fysisk och moralisk styrka.

Om gymnastiken är af stor betydelse för den enskilde individen, är den ock af synnerligt gagn för att väcka och stärka fosterlandskärleken. Fysisk styrka och andlig kraft hos det uppväxande slägtet är ett mäktigt värn för vår sjelfständighet. Äfven från den synpunkten är det alltså af vigt att få gymnastiska öfningar inom de djupa leden af vårt folk.

Utskottet säger i sin motivering, att »införandet af pedagogisk gymnastik vid folkhögskolorna skulle blifva till omedelbart gagn för eleverna», likasom utskottet »finner det vara önskvärdt, att intresset för gymnastiska öfningar må vinna utbredning på landsbygden»; men

icke desto mindre kommer utskottet till det resultat, att det anser sig böra afstyrka motionen.

Det första skäl, som utskottet härför anför, är att en tillräcklig utredning icke skulle förefinnas. Det synes då, som om utskottet kunnat hafva skälig anledning att sätta i fråga en skrivelses aflåtande till Kongl. Maj:t. Erkänner man, att de gymnastiska öfningarna äro till gagn för eleverna vid folkhögskolorna, och att derifrån intresset för dessa öfningar skulle utbreda sig på landsbygden, men anser, att tillräcklig utredning för närvarande icke förefinnes, så hade det enligt mitt förmenande varit skäl, att utskottet väckt förslag om en skrivelses aflåtande till Kongl. Maj:t.

Vidare anför utskottet det skälet, att kostnaderna för anordnandet af undervisning i gymnastik på det sätt jag tänkt mig skulle blifva alltför höga. Jag har sjelf uttalat den meningen, att ifrågasvarande kostnader verkligen skulle blifva högre, än att de särskilda kommunerna eller distrikten skulle ensamma kunna bära dem. Det är för att lätta tungan för dem, som jag ifrågasatt ett statsanslag. Skulle emellertid så vara, att vid en folkhögskola icke det intresse finnes, att gymnastiklokal anskaffas, är det tydligt att icke något statsanslag der kan komma i fråga. Det nämnda skälet synes således icke vara något synnerligen bindande argument.

Det är nu en sanning, att lokaler för gymnastik saknas vid flere af våra folkhögskolor. Men det är ock en sanning, att lokal finnes åtminstone vid en folkhögskola, nemligen vid Hvilan i Skåne. Vid denna folkhögskola beslöts redan år 1884 upprättandet af en lokal för gymnastiska öfningar. Denna lokal är ock tilltagen i mycket stora dimensioner. Jag skall be att med några siffror få ge kammarrens ledamöter en föreställning derom. Gymnastikhuset är, enligt uppgift från skolans styrelse, 60 fot långt, 38 fot bredt och 24 fot högt. Huset har på framsidan ett 10 fot framskjutande, 36 fot bredt midtelparti. Såsom herrarne finna, är detta en ganska storartad gymnastikbyggnad.

I en följande årsberättelse redogör styrelsen för gången af de gymnastiska öfningarna. Det framhålles, hurusom dessa pågått en timme hvarje dag, hurusom de, ehuru de under år 1885 icke voro obligatoriska, dock regelbundet begagnats utaf ungefär $\frac{2}{3}$ af eleverna. Utom de vanliga gymnastiköfningarna har ock under en dag i veckan förekommit geväsexercis jemte marscher i fria luften. Efter dessa redogörelser uttalas det omdömet: »Det lider intet tvifvel, att eleverna varit glada vid gymnastiken och begagnat sig deraf med lust och gamman. Det är ock visst, att den utöfvat ett högst välgörande inflytande så väl i kroppsligt som andligt hänseende.»

Gymnastiken vid Hvilan har äfven fortgått under de följande åren. Uti årsredogörelsen för vinterhalfåret 1888—1889 heter det angående detta ämne följande: »Först efter år 1884, då gymnastiksalen blef färdig, ha de gymnastiska öfningarna kunnat bedrivas regelbundet med verklig framgång, och ha de fortgått 1 timme dagligen för så

Ang. ifrågasatt
anslag till
befrämjande af
pedagogisk
gymnastik vid
rikets folkhög-
skolor.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till befrämjande af pedagogisk gymnastik vid rikets folkhögskolor.
(Forts.)

väl vinter- som sommarkursen. Man har dervid gjort den glädjande iakttagelsen, att de alstrat en större raskhet och hurtighet hos eleverna, så att desse med än större kraft kunnat egna sig åt sina bokliga sysselsättningar och arbeten.»

Det synes mig alltså, som om, i enlighet med hvad jag nyss påpekade, utskottet skulle haft giltiga skäl att, då detsamma icke funnit utredningen nöjaktig, föreslå en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran att få en utredning i detta syfte. Så har likväl icke skett och då icke inom utskottet någon reservant anmält sig, skall jag, herr talman, icke göra något yrkande. Men jag skulle vilja tillåta mig att uttala den förhoppningen, att en kongl. proposition måtte framkomma för Riksdagen angående detta för undervisningen så viktiga ärende, i hvilken händelse jag är öfvertygad, att Riksdagen skall bevilja nödiga medel.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Ehuru det icke tjenar mycket till att förorda ett anslag, som icke vunnit bifall af utskottet, ja icke ens af dess medlemmar från Första Kammaren — hvilket dock är ganska besynnerligt, ty i vanliga fall är det icke från det hållet, som man brukar pruta på anslag, men kanske man här har att söka anledningen deri, att det gälde ett anslag till folkhögskolorna — så skall jag i alla fall be att få uttala mina sympatier för motionärens förslag. Jag tror, att det är mycket välbetänkt och att det skulle vara till stort gagn för våra folkhögskolor, om man vid dem kunde åstadkomma ordentliga gymnastiklokaler. Ty helt visst skulle, såsom motionären sagt, lärjungarne med betydligt stärkt lefnadslust och glädje återgå till studierna, om de hade tillfälle att på lediga stunder komma ut och sysselsätta sig med gymnastiska öfningar.

Jag vet icke, huru det förhåller sig med våra folkhögskolor i allmänhet, men vid folkhögskolan Hvilan i Skåne är, såsom motionären nämnde, en gymnastiklokal uppförd för mer än 5 år sedan och ehuru kostnaderna för dess underhåll äro ganska dryga för folkhögskoleförbundet, känna vi oss mycket tillfredsställda dermed. Jag skall be att något litet få redogöra för, huru kostnaderna ställa sig för dess underhåll. Då vi först uppförde gymnastiklokalen, kostade den oss i ett för allt 7,000 kronor. Dervid är dock att märka, att den i sjelfva verket kostade mycket mera, men vi voro nog lyckliga att från åtskilliga personer få åtskilliga bidrag in natura såsom täckningsmateriel, tegelsten o. s. v. Årliga underhållskostnaden ställer sig på följande vis. Om man beräknar byggnadskostnaden till 7,000 kr. och, såsom vi tänkt oss, önskar amortera den på 20 år, så blir det i årlig amortering 350 kr. Räntan på byggnadskapitalet uppgår under 20 år i medeltal till 175 kr. årligen. Underhållet af byggnaden m. m. drager, om det såsom i vanliga fall beräknas till $2\frac{1}{2}$ %, en årlig kostnad af 175 kr. Eldning och städning kosta om året omkring 50 kronor, och gym-

nastiklärarens ersättning är för vinterkursen 200 kr. och för sommarkursen — ty äfven flickorna hafva under sin skoltid gymnastiska öfningar — 150 kr. Summan af dessa årliga kostnader, som folkhögskoleförbundet måste vidkännas, blir sålunda 1,100 kronor, och det är en ganska känbar utgift, allra helst som vi veta, att våra folkhögskolors ekonomiska förhållanden i allmänhet just icke äro så lysande, oaktadt jag visst ej vill förneka, att vi fått ganska mycket understöd så väl från landstingen som från hushållningssällskapet.

Det synes mig därför, att ett förslag i den af motionären åsyftade riktningen skulle vara välbetänkt, ty när folkhögskolorna vilja underkasta sig en sådan byggnadsskyldighet, så lärer det väl icke få anses vara för mycket begärtdt, att staten skulle något litet bidraga till denna kostnad.

Hvad gymnastikundervisningen i öfrigt beträffar, så finner man, att vid hvarje, om än aldrig så litet allmänt läroverk, staten bidragit till inrättande af gymnastiklokaler; och vid sådant förhållande kan det väl icke vara för mycket begärtdt, att staten i någon mån finge lemna bidrag till anordnande af gymnastiklokaler vid våra folkhögskolor, der dess ungdom kunde samlas för att på lediga stunder inhemta vederqvickelse. Jag skulle dock icke vilja gå så långt i detta fall, som motionären föreslagit, emedan jag anser att folkhögskolorna jemväl borde bidraga till ändamålet med egna medel, utan synas mig de af honom föreslagna 25,000 kronor lämpligen böra bestämmas till 12,000 kronor och årliga underhållsbidraget från statens sida för hvarje högskola nedsättas från 1,000 kronor till 500 kronor, under det att folkhögskoleförbundet sjelft bidroge med det öfriga. På detta sätt skulle det bli möjligt att utan alltför stora uppoffringar få gymnastikundervisningen ordnad på ett tillfredsställande sätt vid skolorna.

Jag har velat uttala dessa mina åsigter och på samma gång nämna, att jag hyser ganska stora sympatier för motionärens förslag. Som emellertid motionären icke framställt något yrkande, så skall icke heller jag göra det.

Häruti instämde herrar *Hedin, Hedlund, Beckman* och *Romberg*.

Herr Wavrinsky: Af alla de offer, som den moderna kulturens utveckling kräfer, är väl intet större än offret af helsa och lefnadslust. Men då vi veta, att ett af de säkraste och verksamaste medlen till motverkande af detta offer är gymnastiken, och då Sverige har att berömma sig af att i det Lingska systemet ega ett system, som tillvunnit sig verldsrykte för sina välgörande verkningar, så synes det vara lämpligt att använda detta motståndsmedel äfven här i fråga, att låta detta tränga ned till de djupa leden bland landsbygdens kroppsarbetare samt der sprida välsignelse.

Ang. ifrågasatt anslag till befrämjande af pedagogisk gymnastik vid rikets folkhögskolor.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anslag till befrämjande af pedagogisk gymnastik vid rikets folkhögskolor.
(Forts.)

Jag vet väl, att man på landsbygden i allmänhet har den föreställningen, att gymnastik är öfverflödigt och att man har rörelse nog. Men man förbiser, att det vanligtvis är ensidiga och tvungna rörelser och att kroppskrafterna till värn mot de ohelso samma inflytelserna skola tidigt, i fria rörelser och allsidigt utvecklas. De, som hafva erfarenhet från det militära lifvet, veta nog, hur stort behof af gymnastik ger sig tillkänna hos våra beväringssynglingar och rekryter, äfven dem från landet, och således också, att krafvet af gymnastiklokaler är väl befogadt och af behofvet påkalladt. Våra folkskollärare äro ej i allmänhet rustade för sådan lärareupp gift. Genom att införa och uppmuntra den pedagogiska gymnastiken i alla folkhögskolor skulle denna brist till väsentlig del undanrödjas. Motionärens förslag är därför högst behjertansvärdt. Jag begärde emellertid ordet för att instämna i det af herr Jöns Bengtsson framställda yrkande.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Den siste talaren har tydligen missuppfattat så väl motionärens som mitt yttrande, enär motionären icke framstälde något yrkande och jag för min del endast uttalade mina sympatier för motionärens förslag. Men vill motionären framställa något yrkande, skall jag med största nöje instämna med honom.

Herr Wavrinsky: Eftersom jag till följd af sorl i kammaren kom, på sätt den senaste talaren anmärkt, att missuppfatta så väl hans som motionärens yttranden, skall jag emellertid för min del be att få yrka bifall till motionärens förslag, trots det att motionären icke sjelf gjorde någon dylik framställning.

Herr Petersson i Runtorp: Efter som man nu yrkat bifall till motionärens förslag, så vill jag, utan att dermed på ringaste vis vilja underkänna fördelarne af att få gymnastikundervisning införd äfven vid folkhögskolorna på landet, likväl uttala min åsigt, att det för närvarande vore mindre lämpligt att antaga förslaget, utan synes mig frågan kunna och böra anstå till en lämpligare tidpunkt. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—15.

Biföllos.

Punkten 16.

Utskottet hemställde under denna punkt, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, Riksdagen, till höjande af naturhistoriska riksmuseets årliga expensmedelsanslag, måtte bevilja 1,630 kronor, hvarigenom museets ordinarie anslag komme att ökas från 67,550 kronor till 69,180 kronor.

*Ang. höjning
af natur-
historiska
riksmuseets
anslag till
expenser.
(Forts.)*

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Ljungman: Med afseende å denna punkt skall jag be att få påpeka, att de deri anförda siffrorna icke äro fullt korrekta. Hvar och en, som vill läsa statsrevisorernas berättelse, skall finna, att åtskilliga af de utgifter, som utgå till naturhistoriska riksmuseum, upptagits under rubriken: vetenskapsakademien. Det hade därför varit önskligt, att en öfverföring af dessa utgifter från vetenskapsakademiens anslag egt rum, så att siffrorna på ena som andra hållet blifvit korrekta.

Jag har ansett mig böra påpeka detta förhållande, på det att rättelse åtminstone ett kommande år må kunna ske. I öfrigt har jag icke någon vidare anmärkning att göra, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Jag skall deremot tillåta mig att yrka afslag å ifrågavarande framställning. Det ifrågasatta anslaget är visserligen icke stort, utan endast 1,630 kronor, men då jag för min del har ansett och fortfarande auser, att man anvisat så mycket penningar till vetenskapsakademien och dess förvaltning, att man borde stanna inom detta område på den punkt, der man nu är, kan jag icke vara med om att bevilja ytterligare förhöjning i dessa anslag, i synnerhet då det är tillökning på ordinarie stat. Vi veta nemligen att till vetenskapsakademien är beviljadt, utom en summa af kronor 67,550, jemväl ett belopp af 44,980, tillhopa 112,530 kronor. Dessutom har akademien sedan en längre följd af år för det naturhistoriska riksmuseets räkning uppburit två extra anslag om tillhopa 4,800 kronor. När jag såsom statsrevisor deltog i statsrevisionens arbeten, visade det sig, att det icke fans någon annan räkenskap, deri det förekom så mycket extra utgifter, som i den, hvilken rörde vetenskapsakademien och riksmuseum. Jag har ännu kvar minna under statsrevisionen gjorda anteckningar, deraf synes, att i räkenskapen under rubriken *extra utgifter* förekommit dylika utgifter till belopp af 11,000 à 12,000 kronor. Samtliga statsrevisorer voro också, så vidt jag erinrar mig, ense om, att det ej borde få gå till väga på detta sätt, äfvensom att akademien icke iakttagit den sparsamhet, som varit önsklig. Man ansåg emellertid, att efter som vetenskapsakademien åtnjöte ett visst årligt anslag, så borde akademien tills vidare få sköta sig sjelf, samt att något vidare för det

*Ang. höjning
af natur-
historiska
riksmuseets
anslag till
expenser.*

(Forts.)

dåvarande icke borde åtgöras med afseende å de anmärkta oegentligheterna.

Då det emellertid nu är fråga om att öka dessa utgifter, kan jag för min del ej vara med derom, ty akademien bör enligt min åsigt, med iakttagande af nödig hushållsaktighet, kunna med de medel, som stå den till buds, tillgodose de förefintliga behoven och äfven om i ett eller annat afseende expensmedlen äro otillräckliga, så lär man dock kunna, om man visar den ringaste goda vilja, reda sig utan höjda anslag. Och då jag, som sagdt, varit i tillfälle att erfara och kan med anteckningar visa, hvilket slöseri som här eger rum med statens medel, kan jag omöjligen vara med om att höja ifrågavarande anslag, utan anser, att kammaren bör afslå den i sådant hänseende gjorda framställningen, hvarom jag hos herr talmannen ber att få göra yrkande.

Herr friherre Nordenskiöld: Herr Ljungmans anmärkning, att en betydligare summa är uppförd på vetenskapsakademiens konto, som icke disponeras af densamma, är fullkomligt riktig. Det är en summa, som jag förmodar, att alla äro med om att bevilja, nemligen anslaget till den meteorologiska centralanstalten. Genom något förhållande, som jag icke vill upptaga tiden att här redogöra för, har den posten från början kommit att bokföras på vetenskapsakademien, ehuru den borde höra till riksmuseum eller snarare till en egen med naturhistoriska riksmuseum koordinerad institution, enär detta, såsom namnet anger, närmast omfattar de institutioner, hvilkas uppgift är att insamla naturalhistoriska föremål och undersöka dem. Åtgärden att öfverflytta summan från ett konto till ett annat beror för öfrigt icke på vetenskapsakademien. Vetenskapsakademien har en gång fått en föreskrift, och den måste den följa, till dess den af chefen för eklestastikdepartementet får befallning om anslagets öfverflyttning. Men, som sagdt, det är en ren bokföringsfråga, som torde vara temligen likgiltig, ehuru jag medger, att det vore korrektare, om en ändring i det syfte, som herr Ljungman föreslagit, blefve genomförd. Som herrarne i allmänhet och framför allt herrar statsrevisorer torde veta, äro emellertid vetenskapsakademiens räkenskaper, i motsats till hvad stundom till och med i annars väl underrättade tidningar uppgifvits, kanske till följd af förvexling med svenska akademien, tillgängliga för statsrevisorerna, så att någon egentlig olägenhet icke kan uppstå derigenom, att bokföringen skötes så, som för närvarande sker. Men detta är en sak, som icke har något att göra med expensmedlen. Dessa medel användas dels till eldning och städning af den mycket stora lokalen, dels till transporter. Det är naturligt, att transportererna måste spela en mycket stor rol, emedan museet för förökande af sina samlingar är i hög grad hänvisadt till att byta med andra museer. Derigenom komma ofta dyrbara transporter till olika trakter af verlden att ega rum, och dessa bekostas med expensmedlen. Man torde kunna

vara så mycket säkrare om att intet slöseri eger rum med dessa medel, utan att dervid den största sparsamhet iakttages, som de delas mellan olika institutioner och, om en tendens skulle visa sig hos någon institution att taga för sig för mycket, man kan vara viss om, att de öfriga institutionerna skulle göra anmärkning.

Ang. höjning af naturhistoriska riksmuseets anslag till expenser.

(Forts.)

Då jag alltså tror, att den ifrågasatta förhöjningen är väl behöflig, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lasse Jönsson: Oaktadt jag icke reserverat mig mot utskottets förslag, kan jag icke neka till, att den förste talaren har ganska rätt i sin anmärkning, då han anser, att detta lilla anslag icke bör beviljas. Den sparsamhet, som den siste talaren påstod hafva af vederbörande här vid lag iakttagits, har jag med den lilla kännedom jag eger om deras hushållning anledning att betvifla. Vetenskapsakademien har väl sagt, att bristerna i anslaget skulle vara att söka i tillkomsten af en ny museiafdelning och det stegrade priset på stenkol och cokes. Den siste talaren har dertill lagt en annan orsak, nemligen de ökade transporterna. Men det finnes en utgift, som förefallit mig mycket märkvärdig, och det är att för musei räkning hålles en ångbåt, som under sommaren nästan dagligen uppeldas, och som skötes af en särskildt för detta ändamål anställd person. Och huru vida detta kan vara förenligt med ordentlig hushållning eller om behofvet af denna ångbåt är af en tvingande nödvändighet påkalladt, vill jag lemna derhän. För min del tror jag det dock icke. Man har här vid denna riksdag velat neka ett anslag, därför att H. Maj:t Konungen begagnat en kronans ångbåt för sina färder. Här är det en professor som begagnat denna statens ångbåt för sina färder. Kan detta kallas sparsamhet?

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr friherre Nordenskiöld: Den ångbåten, hvarom här är fråga, är en helt liten s. k. kolibribåt och anses vara nödvändig för riksmusei macerationsanstalt. De skelett af hvalar och större djur, som skola införlifvas med musei samlingar, preparerades förr i Stockholm, men af hygieniska skäl är detta icke längre medgifvet. Derrför har riksmuseum äfven erhållit anslag för uppbyggande af en macerationsanstalt utanför staden, och för transporten deremellan och Stockholm af de stora, tunga hvalbenen m. m. disponerar musei vertebratafdelning den ifrågavarande båten. Jag tror för öfrigt icke, att kostnaden för båten utgår af expensmedlen, och ej heller tror jag, att man kan säga, att den ökat musei utgifter, snarare tvärt om.

Herr Ljungman: Efter hvad jag hört påstås, har macerationsanstalten af vederbörande användts hufvudsakligen till *sommarnöje*, och de resor, som den omtalade ångbåten gjort dit, hafva varit af helt annat slag än det af den näst föregående talaren omnämnda. Jag eger visserligen icke kännedom om, huru det förhållit sig de

Ang. höjning af naturhistoriska riksmuseets anslag till expenser. sista somrarne med ångbåten i fråga, men i statsrevisionen gjordes 1886 anmärkning om inköpet af densamma, när det först upptäcktes, att detta obefogade inköp skett, och jag må bekänna, att det svar, som vederbörande intendent afgaf i anledning af anmärkningen, var i högsta grad otillfredsställande.

(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å samma hemställan i hvad den afsåg förhöjning af ifrågavarande anslag. Herr talmannen förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men votering begärdes och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 16 punkten af utlåtandet n:o 9 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit samma hemställan, i hvad den afser förhöjning af ifrågavarande anslag.

Omröstningen visade 65 ja mot 98 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 17.

Bifölls.

Ang. ifrågasatt förhöjning af aflöningar vid Nyköpings hospital.

Punkten 18.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva den ändring uti den för Nyköpings hospital fastställda aflöningsstat, att läkarens kontanta aflöning höjdes till 3,100 kronor samt sysslomannens till 1,200 kronor, äfvensom medgifva, att denna förhöjning finge tillgodokomma nämnde tjenstemän från och med den 1 april 1890, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Beträffande detta ärende anförde:

Herr Edelstam: Herr talman! De skäl, som statsutskottet anförde för afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna del, hafva före-

fallit mig något egendomliga, och därför kan jag icke lemna dem alldeles utan anmärkning. Utskottet har icke bestridt, att sysslomannens och läkarens arbete har ökats i följd af hospitalets utvidgning, hvarigenom de sjukes antal ökats från 70 till 118. Icke heller har utskottet påstått, att den aflöning, som de haft före utvidgningen, varit för hög, utan det enda skäl som utskottet anfört är, att läkaren dessutom innehar tjänst såsom läkare vid länslazarettet och utöfvar enskild praktik, samt att sysslomannen äfven tjänstgör såsom länsbokhållare. För min del hade jag trott, att både lazarettsläkaren och länsbokhållaren hade sina löner såsom sådana för att sköta dessa tjänster och icke för att sköta en annan statstjänst, och utskottet kunde lika väl hafva sagt, att lazarettsläkaren har enskild förmögenhet och därför icke behöfver någon ökad aflöning. Om det blott varit fråga om ett personligt lönetillägg, då kunde detta afslag haft något skäl för sig, men här är fråga om en *reglering* af lönen, därför att verksamheten blifvit ökad för dessa tjänstemän. Enligt naturens ordning komma de nuvarande tjänstemännen att förr eller senare afgå och hospitalsläkaren är, efter hvad jag nyss af statskalendern inhemtat, redan 65 år, och då det icke är säkert att blifvande läkare eller syssloman komma att hafva annan statstjänst, hemställer jag, att denna kammare ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Vål vet jag, att det icke fins stora utsigter härför, då Första Kammaren redan afslagit densamma, men det kan ju hända, att äfven denna sparsamma kammare vill för en gång göra rättvisa åt tjänstemännen och gifva arbetarne hvad deras arbete är värdt.

Herr talman, jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Sven Nilsson: Den siste ärade talaren har sjelf nyss angifvit de skäl, som statsutskottet anfört för sitt förslag. Det är emellertid en stor skillnad emellan om en person har förmögenhet eller tjänst, ty en förmögenhet kan icke synnerligen mycket hindra hans arbete i statens tjänst, men har han en annan tjänst der bredvid, så kan han säkerligen icke sköta statens tjänst så bra, som han annars skulle kunna göra och borde göra. I synnerhet är detta fallet, om personen är så gammal, som den nu ifrågavarande läkaren är.

Det synes mig vara skäl att vänta, åtminstone tills de nu ifrågavarande tjänstemännen afgå, innan man bestämmer sig för någon löneförhöjning. Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag anser mig böra säga några ord i denna fråga, hvars öde jag väl kan förutse, sedan Första Kammaren afslagit Kongl. Maj:ts framställning.

Jag tror icke mau bör taga såsom skäl att, därför att personen i fråga har mera än en tjänst, han icke bör hafva någon löneför-

bättring, ehuru han fått mycket mera tjenstgöring än förut. Det väsentligaste skälet för utskottet tyckes emellertid vara, att desse tjenstemän, som fått denna ökade tjenstgöring, hafva sysslor bredvid, som gifva icke obetydliga inkomster, men deri har icke Kongl. Maj:t och icke heller medicinalstyrelsen kunnat finna något skäl, hvarför man nu icke borde begära denna lilla löneförbättring.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner af herr talmannen gifvits å de olika yrkandena, biföll Kamraren utskottets hemställan.

Punkterna 19—27.

Biföllos.

Punkten 28.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte *till restaurering af Vadstena klosterkyrka*, i hufvudsaklig enlighet med därför uppgjord plan samt under den tillsyn och kontroll, Kongl. Maj:t bestämde, bevilja 100,000 kronor, deraf å nästkommande års stat 20,000 kronor, med vilkor att Vadstena och S:t Pers församlingar tillsköte det belopp, som utöfver sagda anslag för ifrågavarande restaureringsarbete erfordrades.

På anförda skäl hemställde emellertid utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Zotterman: Då Kongl. Maj:t år 1885 i nådig proposition till Riksdagen hemställde om anslag till restaurerandet af Upsala domkyrka, framställdes såsom hufvudgrund därför, att »bland de kyrkliga byggnadsverk vårt land från forntiden egde, intoges främsta rummet obestriddigen af Upsala domkyrka i anseende så väl till dermed förbundna fosterländska minnen, som till den storartade plan, hvarefter den ursprungligen varit uppförd». Och såsom hufvudgrund för den vid samma tillfälle framlagda propositionen om dylikt anslag till Skara domkyrka anfördes, att »Skara domkyrka är otvifvelaktigt ett af de äldsta och mest betydande kyrkliga minnesmärken inom det gamla Sverige». Derjemte åberopades Riksdagens derförut beviljade anslag till Linköpings och Vesterås domkyrkors restauration och reparation. Sedan rikets ständer vid flera olika tillfällen under tidsrymden 1847—1866 anslagit rätt betydande belopp till restaurationen af Linköpings domkyrka, hemställde Kongl. Maj:t i nådig proposition till 1876 års Riksdag om ett anslag till uppförande af äfven ett torn till denna kyrka. Hufvudskälet för hem-

ställandet om detta anslag anges i statsrådsprotokollet med följande ord: »Då Linköpings domkyrka intager ett så framstående rum bland rikets minnesmärken af forntida byggnadskonst, att för hennes restauration betydliga anslag af allmänna medel redan funnits böra utgå, och hennes nu i frågasatta ordnande i enlighet med den ursprungliga byggnadsplanen, så vidt densamma af kyrkans nuvarande skick kan utrönas, desto mer synes vara förtjent af uppmärksamhet, som för sådant ändamål frivilliga bidrag tecknats» etc., — så förelåg skäl till att tillstyrka statsbidrag äfven dertill.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.
(Forts.)*

För en större reparation af Vesterås domkyrka anföres i den i ämnet af biskop Fahlerantz väckta motionen, och med »åberopande af de särskilda understöd, rikets ständer vid flere tillfällen beviljat för iständsättande och vidmagthållande af landets monumentala byggnader», att »Vesterås domkyrka bland Sveriges kyrkobyggnader intoge ett af de främsta rummen, ej endast genom de viktiga historiska tilldragelser, hvarom den erinrade, utan äfven genom den öfverträffande arkitektoniska skönheten af vissa delar af densamma». Dessa hufvudgrunder för statsanslags utgående för omhandlade ändamål bar Riksdagen också *gillat*, i det den *beviljat* de begärda anslagen för dessa fyra domkyrkor. Ja, ännu mer: statsutskottet sjelft har uttalat en sådan grundsats. Ty då nemlig 1867 års statsutskott, det nya riksdagsskickets första statsutskott, tillstyrkte, att för år 1868 skulle till fortsatt arbete för Linköpings domkyrkas restauration ytterligare utgå 13,500 kronor, så skedde detta därför, att anslaget afsåg »endast yttre iordningställandet af ifrågavarande kyrka; hvadan och då statsverket i allmänhet ansetts böra till bestridande af dylika kostnader lemna bidrag, rikets år 1865—1866 församlade ständer för ändamålet anvisat en tredjedel af omförmälda belopp». Af samma åsigt var 1856—1858 års statsutskott, hvilket framgår deraf, att då frågan om anslag till Vesterås domkyrka förelåg, utskottet yttrar, att »domkyrkorna af ålder ansetts utgöra föremål för statens omvårdnad».

Hvilken är nu hufvudgrunden för den i årets kongl. statsverksproposition föreslagna restaureringen af *Vadstena klosterkyrka*? Jo den, såsom det heter i statsrådsprotokollet, att »bland märkliga kyrkobyggnader från medeltiden i vårt land intager S:tæ Britæ eller klosterkyrkan i Vadstena ett synnerligen framstående rum». Vidare talas i detta protokoll om »dena minnesrika kyrka». Der talas också om »båda statsmakternas fulla uppskattande af hennes monumentala värden. Och i sin underdåniga skrifvelse den 9 maj 1818 tala rikets ständer om »*Vadstena klosterkyrka, såsom en märkvärdig fornlemning*», hvilken »*hüdanefter så väl som hittills bör af staten vårdas och hållas vid magt*». Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien påpekar, att Vadstena klosterkyrka är »såväl i arkitektoniskt som historiskt hänseende ett så dyrbart fornminne, att det väl kunde sägas vara för det nuvarande slägtet en oafvislig pligt

Ang. ifrågasatt att hålla den vid magt». (Se kongl. propositionen åttonde hufvudtiteln bil. 7 sid. 79.) Man vill kanske invända, att Vadstena klosterkyrka icke är någon domkyrka. Deremot må erinras, dels att också hon haft sitt kapitel, dels ock att den en gång i tiden varit synnerligen märklig, derför att trängande själar från aflägsna länder dit gjort sina vallfärder för att efter den tidens lära och tro erhålla efterlängtdad absolution. Detta var denna kyrkas stora företrädare framför andra svenska kyrkor. Jag vill sålunda tro, att kammaren skall finna, det här föreligger fullt talande skäl för Vadstena klosterkyrkas restaurering, helst som denna kyrka är *statens* egendom, hvilket ju icke kan sägas om någon af de fyra omnämnda domkyrkorna.

Om det nu måste erkännas, att hufvudgrunderna för restaurandet af Vadstena klosterkyrka äro lika vältalande som de för de nämnda fyra domkyrkorna, så uppstår den frågan: hvem skall betala denna restaurering? Svaret på denna fråga lär väl icke bli svårt att finna. Då staten lemnat bidrag till *dessa* kyrkors restaurering, så bör den ock lemna sådant åt *denna* kyrka. Konseqvensen måste ovilkorligen leda till ett sådant resultat. Ty icke lär det väl med fullt skäl kunna försvaras, att, då staten lemnar bidrag till betydliga belopp för restauration af kyrkor, som egas af förmögnare samhällen, den skall neka anslag till restauration af dess egna och dertill ett af vårt lands minnesrikaste tempel, som disponeras af ett litet, fattigt, betryckt samhälle. Så mycket mindre som rikets ständer oförtydligt erkänt denna statens underhållsskyldighet.

Det enda skäl, hvarpå statsutskottet grundat sin hemställan om afslag på Kongl. Maj:ts framställning om anslag till Vadstena klosterkyrkas restaurering, är det, att »då Vadstena och S:t Pers församlingar enligt det år 1825 upprättade kontrakt, hvarigenom staten till församlingarna öfverlätit Vadstena klosterkyrka, mot erhållande af vissa förmåner åtagit sig ansvaret för kyrkans framtida underhåll, anser utskottet, att något bidrag från statens sida till iståndsättande af kyrkan ej bör ifrågakomma».

Vid betraktande af de skäl mot en sådan utskottets mening, som uti kongl. propositionen äro anförda, hade man hoppats, att utskottet bort komma till ett kongl. propositionen tillstyrkande utlåtande. Det verkar nedslående att så icke skett. Det faktum föreligger verkligen här, att Vadstena och S:t Pers församlingar år 1825 åtog sig något, som de då antagligen icke anade skulle blifva följden, och något, som dessa församlingar omöjligen i längden mågta utföra. Ty svårigen lär väl någon kunna förneka, att en kyrka, som, enligt 1890 års statsrevisorers egen uppgift, är med afseende på storleken den 4:de i ordningen af rikets kyrkor och dertill var 400 år gammal, då hon öfvertogs af församlingarne, och som derjemte under omkring tillsammans 200 år stått öde, skulle med afseende endast på *underhållet* i längden blifva för dryg för så

små och ekonomiskt betryckta församlingar som S:t Pers och Vadstena, hvilka hafva blott 2,744 invånare.

Drygheten af underhållet förutsågo också 1818 års ständer, då de i ofvan åberopade underdåniga skrifvelse yttra, att statens skyldighet att vårda och vidtmagthålla denna kyrka skulle »med minsta tunga för statsverket kunna uppfyllas genom det att ofvannämnda församlingar, på sätt Kongl. Maj:t i nåder tillåtit, öfvertaga kyrkan till begagnande med förbindelse att på sin egen bekostnad sätta henne i fullkomligt stånd och framgent behörigen underhålla henne, emot det att statsverket i ett för allt utbetalar den äskade summan»; hvilken, som herrarna torde veta, var 5,000 rdr banco. När nu härtill kommer, att kyrkan enligt kongl. propositionen skall restaureras, hvilket församlingarna icke åtagit sig och sålunda icke äro skyldiga att göra, så framstår billigheten af anslagets beviljande så mycket tydligare.

Midt i dessa nu mörka utsigter till framgång åt kongl. propositionen ter sig dock en ljusglimt af betydighet. Det är den, att 11 af Första Kammarens utskottsledamöter reserverat sig mot utskottets afstyrkande utlåtande och velat, att kongl. propositionen af utskottet hade tillstyrkts. Detta derför, att de ansett, »med afseende å hvad i statsrådsprotokollet finnes i ämnet anfördt, billigheten fordra, att staten bör träda hjälpende emellan, desto hellre som utan statens mellankomst fara torde förefinnas, att denna monumentala kyrkobyggnad komme att helt och hållet falla i ruiner, då församlingarne svårigen med sin betryckta ekonomiska ställning förmå att ensamma bestrida kostnaden för kyrkans återställande».

Vid det förhållande att utskottet icke ingått i pröfning af anslagets storlek, skall icke heller jag nu yttra mig något derom, men för den händelse diskussionen dertill skulle lemna mig anledning, förbehåller jag mig rätt att också deröfver få yttra några ord.

Hvarje lifaktigt kulturfolk vårdar sina fosterländska minnen, ty dessa tala ett väckande språk till det lefvande släktet. Svenska folket hör till de folk, som taga vara på sina minnen, och de ha ej blott nytta, men heder och lycka deraf. Minnesstoder och minnesvårdar resas öfver våra store män; historiska och monumentala byggnader underhållas och restaureras, och detta allt med rätta.

Nu föreligger till Riksdagens afgörande en fråga, med hvilken är förknippadt ett för Sveriges folk och land egendomligt, storartadt och allenastående historiskt arkitektoniskt minne: det är minnet af en stor, ja, nordens största qvinna och hennes verk. Qvinnans namn är Sancta Birgitta och hennes verk är Vadstena klosterstiftelse. Hvad betydelse dessa båda haft för vårt kära fosterland, det torde jag icke här behöfva upprepa; jag vill blott antydningssvis återerinra, huru denna gigantiska qvinnoande bidrog att föra Sveriges goda namn och rykte ut öfver hela den bildade verlden; huru hon genom sin verksamhet kan i viss mening sägas vara en Luthers föregångerska; huru Vadstena klosterstiftelse, hufvud-

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.
(Forts.)*

Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.

(Forts.)

orten för samtliga birgittinerkloster i världen, blef en högskola för den svenska odlingens män, och hvilka värderika källor för forskaren och historieskrifvaren vi ha att finna uti dels Vadstena-munkarnes dagbok: »Diarium Vadstenense», dels ock uti »Birgittas uppenbarelser».

Härtill må läggas, att Vadstena klosterstiftelse varit den rikaste af alla klosterstiftelser inom landet; men att staten frantagit densamma dess egendom, så att kyrkan, som nu utgör den enda egentliga kvarlefvnan af detta kloster, af denna sin forna egendom eger intet.

Med tanke härpå, herr talman, kan jag icke annat än i denna stund mindre å Vadstena och S:t Pers församlingars men dess mer å S:ta Birgittas och hennes klosterstiftelses vägnar hemställa hos Kammaren om bifall till den kongl. propositionen i frågan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag skall icke så mycket fästa mig vid den historiska betydelse, som Vadstena gamla klosterkyrka har, eller vid de stora minnen från den katolska tiden, som med henne äro förenade. Jag anser mig främst böra fästa afseende vid hvad Kongl. Maj:t också egentligen framhållit, nemligen vid en nödstäld kommuns bön om hjälp.

År 1825 gick Vadstena kommun in på ett i högsta grad oför-sigtigt kontrakt. Dess gamla kyrka skulle repareras. Kommunen ansåg, att det skulle kosta för mycket penningar, och därför ville den åtaga sig att verkställa reparationen å klosterkyrkan mot ett visst tillskott från statens sida. Detta bestod dels i penningar, dels i tillåtelsen att få för ändamålet använda de medel, som kunde inflyta genom försäljning af det gamla koppartaket. På de villkoren skulle kommunen äfven underhålla den nyreparerade kyrkan. Sedan den tiden har kommunen fått gifva ut ofantligt mycket mera, än den då fick för underhållet af kyrkan, och ändå hafva de ständigt kvarstående bristerna blifvit större än de afhjelpta. De kvarstående hafva nu ökats ända derhän, att en restauration är nödvändig, och så, att en partiel lappning icke vidare tjénar något till. Af den besigtning, som skett, ser man, att sjelfva ytterväggarne börjat gifva sig utåt och att de pelare, som skulle stödja, i stället öka tyngden hos de murar de skola bära.

I sjelfva det ursprungliga kontrakt, som jag nyss nämnde, förutsätta riksens ständer i alla händelser såsom kvarstående sin skyldighet att tillse, att detta monumentalä arbete icke finge förgås, ehuru det då antogs kunna ske på det sätt, att det nödiga underhållet skulle åstadkommas af kommunen. Man trodde vid den tiden, att, då kyrkans särskilda delar ännu befunno sig i ett icke allt för bedröfligt skick, de bidrag, som funnos, skulle vara tillräckliga. Man kan således icke klandra kontraktet för någon dåvarande obillighet. Men kontraktets kvarstående obillighet är alldeles påtaglig. Utskottet har fullkomligt rätt deri, att här finnes ingen skyldighet att hjälpa Vadstena kommun. Men, mine herrar, stundom händer

att Riksdagen inser, att billigheten också fordrar något, hvartill skyldigheten icke tvingar. Jag tror att här föreligger ett sådant fall. Vadstena lilla samhälle är ovanligt betungadt. Dess skuld går upp till öfver 400,000 kronor, om jag icke misstager mig, och dess kommunalutskylder äro ganska stora; de gå till 8 kronor 90 öre på bevillningskronan. Får icke Vadstena kommun någon hjälp, inses lätt, att, då den icke kan uppfylla kontraktet och då den är betungad af skuld förut, denna kyrka kommer att öfverlemnas åt sitt öde, och att staten, om den vill hafva densamma bibehållen, får tillse, huru detta skall kunna ske. Jag tror, att det skulle taga sig mycket besynnerligt ut, om staten skulle med lagens kraft söka tvinga kommunen att åstadkomma hvad som nu anses nödigt för kyrkans bibehållande. Här är således icke fråga om att icke fullgoda skäl af utskottet lemnats, fullgoda i alla vanliga fall, men skäl, som man kan och bör gå förbi, då sådana fall inträffa som detta och dylika. Jag hemställer till denna kammars ledamöter, huru vida det icke bör anses, att just under de villkor, som Kongl. Maj:t föreslagit, hjälp bör lemnas åt denna kommun, som är i så hög grad blottställd för sitt en gång så oförsigtigt ingångna kontrakt.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.
(Forts.)*

Herr Eklund från Norrköping: Äfven jag anhåller att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag håller här i min hand en promemoria i ämnet, förskrifvande sig från vår högsta auktoritet i fråga om våra fornminnen och affattad i blott några få punkter. Det erfordras icke många ögonblick för att läsa upp denna promemoria, och jag tager mig därför friheten göra det, såsom stöd för mitt yrkande. Promemorian lyder som följer:

»1. Vadstena kyrka är en af de största och prydligaste i vårt land. Den är i hög grad monumental, följaktligen värd att bevaras.

2. Såsom byggd efter S:ta Brigittas särskilda föreskrifter visar den afvikelser från andra kyrkor. Vadstena kyrka är i vissa afseenden *den enda i sitt slag i Sverige*. Deruti ligger ett särskildt skäl att bevara den.

3. Brigitta var af alla, som under medeltiden föddes i Sverige, den enda, hvilken vann verldsrykte. Det är ett stort och hedrande historiskt minne, som är knutet vid Brigittas kyrka i Vadstena.

4. Klostrets invånare egnade sig flitigt åt litterära sysselsättningar. Vi hafva synnerligt skäl att vara tacksamma mot Vadstena kloster, ty derest det ej funnits, hade allenast obetydligt af vår medeltids litteratur blifvit till våra dagar bevaradt.

5. Vadstena kyrka byggdes genom gåfvor och afgifter af hög och låg, lärd och olärd, rik och fattig. Det finnes i Sverige ingen annan kyrka, som kan i samma mening som Vadstena sägas vara byggd af *hela svenska folket*. Derfor är det svenska folket värdigt att underhålla hvad det sjelf stiftat — så mycket hellre som vid

Ang. ifrågasatt anslag till restaurering af klosterkyrkan i Vadstena. reformationen kronan vann stora ekonomiska fördelar genom indragning af klostrets rika egendom.»

Herr talman! Jag ber få förnya mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Jag skall icke vid en så sen timme på dagen länge upptaga kammarens tid, ty jag tror att litet hvar önskar gå till en annan förrättning än den vi nu ha för oss.

Jag skall emellertid på de skäl, som statsutskottet anfört, be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror icke, att kammaren har rätt att taga hänsyn dertill, om en kommun gått in på en oförsigtig förbindelse, lika litet som jag tror, att den bör taga hänsyn till, om en kommun är i nödstäld belägenhet, såsom här skulle vara fallet, enligt hvad vi hört från statsrådsbänken. Jag tror att man bör taga hänsyn till förhållandena, såsom de i verkligheten äro, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Jag skall be att med anledning af en föregående talares yttrande få säga, att, huru behjertansvärdt man än må finna förslaget från vissa sidor, det dock icke blifvit ådagalagdt, att någon betänklighet kan möta att åtminstone för närvarande icke bifalla detsamma. Det är icke visadt, att det skulle vara någon fara att uppskjuta denna fråga till ett annat år.

Herr Winkrans: Huru vida det kan vara betänkligt eller icke att uppskjuta frågan om kyrkans återställande nu, kan man få upplysning om i den kongl. propositionen, hvarest det meddelas, att kyrkans murar börja gifva sig utåt och att de således möjligen snart kunna ramla — något som för öfrigt ej blifvit vederlagdt. Det förefaller mig verkligen vara bevisadt att, i fall detta minnesvärda och märkliga monument skall bibehållas och bevaras åt efterverlden, tiden nu är inne, att man bör tänka derpå på allvar. Nu förekommer det mig, som om i kammaren icke rådde några olika tankar om vigten af detta dyrbara minnesmärkes underhållande och bevarande. Men majoriteten af utskottet har ansett, att denna skyldighet bör åligga Vadstena och S:t Pers församlingar, och i det fallet har den alldeles rätt, om man ser på det juridiska kontraktet. Men nu är det ådagalagdt, att församlingarne omöjligen kunna fullgöra denna skyldighet, och då staten icke gerna kan uppträda tvingande med kontraktet i hand, blir följden, att detta märkvärdiga monument kommer att gå förgängelsen till mötes. Detta vore icke någon ära för den nu levande generationen och för den Riksdag, som låtit det ske. Jag vill icke vara med om den äran, och därför kommer jag att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson i Hof: Det må nu vara huru som helst med denna kyrkas värde såsom ett minnesmärke, så är här dock ett en-

staka fall, som man icke kommit att fästa sig vid. Det är nemligen icke fråga om att bevara ett minnesmärke, utan det gäller huruvida staten skall lemna anslag till restaurationen af en kyrka, som för församlingen visat sig vara alldeles för stor, och det är en helt annan sak. Om det här vid lag endast vore fråga om att bevara ett gammalt minnesmärke, så skulle detta kunna ske på ett helt annat och billigare sätt.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.
(Forts.)*

Man har här uttalat farhågor för att kyrkan snart nog kunde rasa, derest den icke nu reparerades. Efter hvad jag har mig bekant, finnes ingenting, som tyder på att denna fara är så öfverhängande, att man af den anledningen nu måste bevilja ifrågavarande anslag. Hur jag således än ser saken, tror jag att vi mycket väl för närvarande kunna afslå den gjorda framställningen. Är det så, att de der forntida andarnes representanter, hvilka, om jag minnes rätt, redan i sommar skola drabba tillsammans i Vadstena gamla klosterkyrka, vilja visa sitt intresse för densamma genom att bekosta dess restaurering, hvilket ju icke är alldeles otänkbart, så må de göra det, och staten kan då en annan gång anslå medel till bevarande af denna plats såsom ett minnesmärke.

Herr Larsson i Mörtlösa: Vadstena klosterkyrka har sitt hufvudsakliga värde såsom ett monumentalt minnesmärke. För sjelfva församlingen har den deremot icke så synnerligt stort värde. Det penningbelopp, som från församlingens sida skulle erfordras för reparation af kyrkan, skulle enligt min tanke nära nog räcka till att uppföra en annan, mindre kyrka, som kunde vara lämplig för denna församling. Det är icke troligt, ja, knappast möjligt, att församlingen ensam kan lemna erforderliga medel till kyrkans restaurering. Utan statens mellankomst här vid lag kommer därför helt säkert denna gamla minnesvärda kyrkobyggnad att förfalla i ruiner. Under sådana förhållanden hemställer jag, huruvida det kan vara klokt att afslå Kongl. Maj:ts nu gjorda framställning. Jag tror det icke och vill därför för min del anhålla om bifall till den kongl. propositionen.

Herr Waldenström: År 1885 framlade Kongl. Maj:t en proposition om restaurering af Upsala och Skara domkyrkor. Under diskussionen om denna uttalades, som jag vill minnas, den förmodan, att nästa steg skulle blifva, att Kongl. Maj:t inkomme med ett liknande förslag rörande Vadstena klosterkyrka. Man hade då redan offrat ganska stora summor på Linköpings domkyrka — hon egde ju »utomordentliga minnesmärken», hvilka måste »bevaras» — likaså på Vesterås domkyrka. Så tillkommo Upsala och Skara domkyrkor. Hvarför skulle icke de också få anslag? För ett par år tillbaka var här äfven fråga väckt om statsanslag till restaurering af en liten landskyrka i Södermanland. Hon var likaledes mycket »märkvärdig och minnesrik», åtminstone det ena af skeppen. Man förevisade fo-

Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.

tografier öfver henne här i kammaren och ifrade mycket för att få anslag till hennes underhåll. Det gick icke. Och nu kommer Vadstena.

(Forts.)

Då det var fråga om Upsala och Skara domkyrkor, framhölls äfven, att Visby hade en kyrka, som var mycket märkvärdig, och dessutom en mängd minnesrika ruiner, alla i behof af underhåll. Erfarenheten har sålunda visat, att blott Riksdagen beviljat anslag till restaurering af en kyrka, så har strax en annan gjort anspråk på samma förmån. Jag är ock viss på, att domkapitlet i Visby i närvarande stund ligger bakom Vadstena klosterkyrka och kikar på oss, färdigt att komma fram — blott Vadstena nu får sina 100 tusen. Och nog skall Visby kommun lätt kunna visa, att den icke har råd att restaurera sin kyrka så, att hon kommer i det skick, att hon motsvarar den ställning, hon intog under medeltidens blomstringsperiod. Jag anser, att det kan vara tid att stanna nu, sedan man restaurerat Linköpings, Vesterås, Upsala och Skara domkyrkor. Kan det sedan behövas medel för att hålla Vadstena klosterkyrka så pass vid magt, att hon icke faller i ruiner, så må man bevilja dessa, men att anslå 100,000 kronor för att restaurera kyrkan åt församlingen kan jag icke vara med om.

Jag vill derfor för min del förena mig med dem, som yrkat afslag på Kongl. Maj:ts förevarande proposition.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Jakob Erikson*, *Gunnar Eriksson*, *Åström*, *Lundström* och *Ersson* i Vestlandaholm.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet *Wennerberg*: Jag är fullt och fast öfvertygad derom, att Sveriges Riksdag icke skall få skäl att ångra sin frikostighet i afseende på de af den föregående talaren omnämnda kyrkorna. Här i vårt land äro arkitektoniska minnesmärken icke så vanliga, och man behöfver derfor icke befara, att den ena lilla kyrkan efter den andra skall komma och begära sådana anslag, hvarom nu är fråga. Om alla de kyrkor, som verkligen förtjena att restaureras, blifva restaurerade genom Riksdagens frikostighet, så kommer detta helt säkert att hafva skett hvarken till svenska nationens nackdel eller till någon statskassans egentliga förlust.

En särskild sak vill jag påpeka, och det är, att förlidet års statsrevisorer hafva framhållit nödvändigheten af Vadstena kyrkas restaurering. De yttra nemligen på sid. 195 i sin berättelse: »Vid besök i Vadstena hafva revisorerne tagit i betraktande denna monumental, synnerligen märkliga kyrkobyggnad, i afseende å storleken den fjerde bland rikets kyrkor; och då revisorerne funnit densamma i flere afseenden bristfällig, hafva revisorerne icke velat underlåta att fästa uppmärksamheten å nödvändigheten af, att den med det snaraste underkastas en omfattande reparation.» Statsrevisorerne hafva icke ställt detta tal till Vadstena församling, utan uppenbar-

ligen genom sin berättelse velat underrätta Riksdagen om, att Vadstena kyrka vore förtjent af en restauration.

Det har här sagts, att man ännu en tid kunde uppskjuta med denna restauration. Ja, det kan hända, men det kan då också hända, att den restauration, som af en blifvande Riksdag beslutas, kommer för sent. Hvad som emellertid är säkert är, att ju längre restaureringen uppskjutes, desto större skall kostnaden blifva, derest Riksdagen ämnar infria hvad riksens ständer år 1825 yttrade, eller att det alltid kvarstår för Riksdagen att tillse, det denna gamla monumentala kyrkobyggnad icke förfaller.

*Ang. ifrågasatt
anslag till
restaurering af
klosterkyrkan
i Vadstena.*

(Forts.)

Herr Andersson i Lyckorna: För den händelse det verkliga förhåller sig så, att kyrkmurarna äro på väg att ramla till följd af utträngningar från ofvanstående takstolar, så kan detta ju mycket lätt förekommas genom anbringande af förankringar. Detta vore också en billig reparation i jemförelse med det stora restaureringsarbete, för hvilket nu af Riksdagen äskas medel.

Jag vill endast hafva fäst uppmärksamheten härpå och anhåller för öfrigt om bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Högkil: Det är nog sant, såsom herr ecklesiastikministern yttrade, att statsrevisorerna påpekat, att Vadstena klosterkyrka vore i behof af reparation, men de hafva därför icke sagt, att denna reparation bör bekostas af statsverket. Om herrarna behaga kasta en blick på sid. 195 i statsrevisorernas berättelse, så skola herrarna finna, att revisorerne omedelbart före det af herr ecklesiastikministern citerade stället yttra: »I det genom Kongl. Maj:ts resolution den 1 juni 1825 stadfästade kontrakt om Vadstena klosterkyrkas öfverlåtande till Vadstena stads och St: Pers församlingar förklaras, att församlingarne emottoge kyrkan för everldeliga tider uti det tillstånd, hvaruti den befans vid öfverlåtelsen, för att densamma iståndsätta och sedermera, jemte de deruti förvarade forntidsmonument, enligt gällande författningar sorgfälligt vårda och underhålla.» Sälunda hafva revisorerne ju påpekat, att det är församlingarnes skyldighet att underhålla kyrkan. De hafva för öfrigt i allmänhet hyst och uttalat den åsigten, att de förbindelser, som med staten ingås, böra hållas i helgd.

Det yttrades af en talare på östgötabänken, att kyrkan vore så bristfällig, att man när som helst kunde befara, att murarna skulle ramla. Om så är förhållandet, torde, såsom af den näst föregående talaren redan blifvit framhållet, dessa brister kunna afhjelpas genom en mindre reparation. Och jag vill i det fallet hänvisa till ett yttrande ur departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, hvilket återfinnes på 62:a sidan af utskottets betänkande. Det heter der: »Omsorgen om kyrkans vidmagthållande kräfde en sådan lösning, hvarigenom den dyrbara byggnaden blefve för framtiden bevarad. Man kunde sätta i fråga, om icke för det närvarande allenast en

tillfällig reparation å kyrkan borde vidtagas för att hindra dess nedstörtande och för att bringa den i sådant skick, att densamma för de närmaste åren blefve användbar till gudstjenst. För en dylik reparation har på Kongl. Maj:ts befallning en kostnadsberäkning, slutande å 9,700 kronor, blifvit af öfverintendentsembetet uppgjord. » Häraf visar det sig, att det icke är någon svårighet att åtminstone tills vidare kunna bibehålla kyrkan.

Jag får således för min del anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad; och sedan herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Den vidare föredragningen af föreliggande betänkande uppsköts till nästa sammanträde.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af föreskrifter i afseende å befordran till underlöjtnant; och

n:o 16 a, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om befordringarna inom arméns officerscorps.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *M. F. Stånggren* under 2 dagar fr. o. m. den 29 dennes
och herr *C. E. Thermoenius* » 2 » » » 24 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4.55 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.